

Cover Page



Universiteit Leiden



The handle <http://hdl.handle.net/1887/58743> holds various files of this Leiden University dissertation

Author: Brink, Yannick Nelson van den

Title: Voorlopige hechtenis in het Nederlandse jeugdstrafrecht : wet en praktijk in het licht van internationale en Europese kinder- en mensenrechten

Date: 2018-01-25

4 Voorlopige hechtenis van minderjarigen in Nederland; het wettelijke kader

4.1 INLEIDING

Dit hoofdstuk beoogt de wettelijke inbedding van de voorlopige hechtenis van minderjarigen in Nederland inzichtelijk te maken. Hiertoe wordt eerst, door middel van een beknopte uiteenzetting van de grondslagen van het Nederlandse jeugdstrafrecht, de context geschetst waarbinnen de voorlopige hechtenis van minderjarigen haar plaats heeft (par. 4.2). Vervolgens wordt aandacht besteed aan het karakter en de doelstellingen van de voorlopige hechtenis (par. 4.3), waarna de wettelijke regeling uit de doeken wordt gedaan. Op basis van een analyse van wetgeving, wetsgeschiedenis en literatuur wordt inzicht geboden in onder meer de procedure en termijnen van de voorlopige hechtenis, de wettelijke criteria voor het bevelen van voorlopige hechtenis, de tenuitvoerlegging daarvan en de schorsing onder voorwaarden (par. 4.4). Daarna wordt stil gestaan bij de vraag op welke wijze de uitgangspunten van het Nederlandse jeugdstrafrecht doorwerken in de wettelijke regeling van voorlopige hechtenis van minderjarigen (par. 4.5). Het hoofdstuk wordt afgesloten met een reflectie op de implicaties van de systematiek van het wettelijke kader voor de rechterlijke beslissing over de voorlopige hechtenis van minderjarige verdachten (par. 4.6).

4.2 DE CONTEXT; EEN KORTE SCHETS VAN HET NEDERLANDSE JEUGDSTRAFRECHT

Nederland kent sinds 1905, naast het commune strafrecht, een jeugdstrafrecht (destijds ‘kinderstrafrecht’ genoemd), met bijzondere voorschriften voor de vervolging, berechting en sanctionering van minderjarigen.¹ Het jeugdstrafrecht is in beginsel van toepassing op jeugdigen die ten tijde van het delict de leeftijd van 12 jaar, doch niet die van 18 jaar hebben bereikt.² Het Nederlandse jeugdstrafrecht kent evenwel een flexibele bovengrens: de

1 Wet van 12 februari 1901, *Stb.* 1901, 63 (Strafrechtelijke Kinderwet). Zie ook: *Kamerstukken II* 1897-1898, 219, nr. 3. En voorts: De Vries & Van Tricht 1905; Knuttel 1918. Zie voor een overzicht van de historische ontwikkeling van het Nederlandse jeugdstrafrecht: Uit Beijerse 2017, p. 17-46; Weijers 2014(b), p. 13-30.

2 Artikel 486 Sv jo. artikel 488, tweede lid Sv en artikel 77a Sr. De ondergrens van 12 jaar is overigens pas in 1965 ingevoerd. Zie: Wet van 9 november 1961, *Stb.* 1961, 402 en 403 en *Kamerstukken II* 1955-56, 4141, nr. 3, p. 11.

wet maakt het mogelijk om minderjarigen die ten tijde van het delict 16 of 17 jaar oud zijn te sanctioneren volgens het commune strafrecht,³ terwijl jongvolwassenen die ten tijde van het delict 18 tot 23 jaar oud zijn jeugdsancties opgelegd kunnen krijgen.⁴

Het Nederlandse jeugdstrafrecht is eerst en vooral *strafrecht*. De wetgever heeft meermaals benadrukt dat het beginsel van 'geen straf zonder schuld' ook van toepassing is op minderjarigen.⁵ Evenals het commune strafrecht, kan het jeugdstrafrecht aldus worden gekwalificeerd als een schuldstrafrecht, hetgeen betekent dat de rechtvaardiging voor strafrechtelijk ingrijpen is gelegen in de individuele schuld van de minderjarige aan het plegen van een strafbaar feit.⁶ Het jeugdstrafrecht wordt in beginsel door dezelfde algemene rechtsregels beheerst en met dezelfde rechtswaARBorgen omkleed als het commune strafrecht.⁷ Dit geldt voor zowel materieelrechtelijke leerstukken, waaronder opzet en schuld, causaliteit, daderschap en wederrechtelijkheid, als voor formeelrechtelijke beginselen en rechtswaARBorgen, zoals het opportuniteitsbeginsel, de onschuldpresumptie en de cautieplicht.⁸ De nauwe samenhang tussen het jeugdstrafrecht en het commune strafrecht volgt uitdrukkelijk uit de wetgeving: het overgrote deel van de bepalingen uit het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Strafvordering die van toepassing zijn op volwassenen is eveneens van toepassing op minderjarigen.⁹ Zo gelden bijvoorbeeld dezelfde delictsomschrijvingen en hebben de autoriteiten in grote lijnen dezelfde bevoegdheden om lopende het onderzoek dwangmiddelen – zoals de voorlopige hechtenis – in te zetten.¹⁰

Toch heeft het jeugdstrafrecht een bijzonder karakter. Dit is gelegen in de pedagogische benadering.¹¹ Hierin onderscheidt het zich van het commune strafrecht. Zo geldt voor jeugdigen een aantal bijzondere strafvorderlijke bepalingen,¹² zoals de voorschriften dat jeugdstrafzittingen worden behan-

3 Art. 77b Sr. Deze mogelijkheid bestaat reeds sinds de invoering van de Kinderwetten in 1905 en is recentelijk bij de invoering van de Wet adolescentenstrafrecht in 2014 welbewust gehandhaafd. Zie resp.: *Kamerstukken II 1899-1900*, 31, nr. 1 en *Kamerstukken II 2012-2013*, 33498, nr. 3, p. 3.

4 Art. 77c Sr. Deze leeftijdsgrens is met de invoering van de Wet Adolescentenstrafrecht verhoogd van 21 naar 23 jaar. Zie hierover: *Kamerstukken II 2012-2013*, 33498, nr. 3, p. 18 e.v.

5 *Kamerstukken II 1955-56*, 4141, nr. 3, p. 10; *Kamerstukken II 1989-1990*, 21327, nr. 3, p. 4; *Kamerstukken II 2005-2006*, 30332, nr. 3, p. 14. Zie ook: Commissie Overwater 1951, p. 6; Commissie Anneveldt 1982, p. 13-15.

6 Zie hierover ook: Weijers 2014(a), p. 45.

7 *Kamerstukken II 1955-56*, 4141, nr. 3, p. 10; *Kamerstukken II 1989-1990*, 21327, nr. 3, p. 2-3 en 6, met verwijzing naar Commissie Anneveldt 1982, p. 14. Vgl. Weijers 2014(a), p. 45.

8 *Ibid.*

9 Artikel 488, eerste lid Sv en artikel 77a Sr.

10 *Ibid.*

11 *Kamerstukken II 1955-1956*, 4141, nr. 3, p. 10; *Kamerstukken II 2005-2006*, 30332, nr. 3, p. 1; *Kamerstukken II 2012-2013*, 33498, nr. 3, p. 24. Zie ook: Commissie Overwater 1951, p. 6; Commissie Anneveldt 1982, p. 13. En voorts: Weijers 2014(a), p. 45; Uit Beijerse 2017, p. 43-45.

12 Artikel 488, tweede lid Sv jo. artikel 489-509 Sv.

deld door een kinderrechter en in beginsel achter gesloten deuren plaatsvinden.¹³ Ook kent het jeugdstrafrecht een eigen sanctiestelsel,¹⁴ waarin de jeugddetentie, de maatregel van plaatsing in een inrichting voor jeugdigen (PIJ-maatregel) en de gedragsbeïnvloedende maatregel (GBM) als zwaarste sancties hebben te gelden.¹⁵ Het jeugdsanctiestelsel wijkt af van het commune sanctiestelsel door lagere strafmaxima en een sterkere focus op resocialisatie, heropvoeding en positieve beïnvloeding van gedrag.¹⁶ Hiermee geeft de wetgever blijk van erkenning van het idee dat minderjarige verdachten nog in ontwikkeling zijn en daarmee in een kwetsbare positie verkeren in het strafproces, verminderd verantwoordelijk kunnen worden gehouden voor hun gedragingen en op een jeugdspecifieke wijze moeten worden behandeld en gesanctioneerd.¹⁷ Het jeugdstrafrecht kenmerkt zich door een persoonsgerichte aanpak; als uitgangspunt geldt dat “individueel maatwerk” wordt geleverd om interventies zoveel mogelijk te laten aansluiten bij de ontwikkeling en omstandigheden van de betreffende minderjarige.¹⁸ Om deze jeugdspecifieke, op de individuele minderjarige toegesneden aanpak te kunnen realiseren, zijn in het jeugdstrafrecht verschillende gespecialiseerde instanties betrokken, waaronder de Raad voor de Kinderbescherming, gecertificeerde instellingen (lees: jeugdreclassering) en justitiële jeugdinrichtingen.¹⁹

De primaire doelstelling van het jeugdstrafrecht is volgens de wetgever het voorkomen van recidive, ofwel speciale preventie.²⁰ Dit doel moet worden nagestreefd op een wijze die de herintegratie van de jeugdige en de aanvaarding door de jeugdige van een opbouwende rol in de samenleving bevordert.²¹ Daarnaast kunnen ook generale preventie, vergelding en genoegdoening van slachtoffers een rol spelen in het jeugdstrafrecht, zij het minder prominent dan in het commune strafrecht.²² Het pedagogische karakter van het jeugdstrafrecht brengt evenwel met zich dat generale preventie, vergelding en genoegdoening van slachtoffers niet zo ver mogen

13 Zie resp. artikel 495 Sv en artikel 495b Sv.

14 Artikel 77a Sr jo. artikel 77e e.v. Sr.

15 Zie resp. artikel 77i Sr, artikel 77s Sr en artikel 77w Sr.

16 Zie *Kamerstukken II* 1897-98, 219, nr. 3, p. 8; *Kamerstukken II* 1955-56, 4141, nr. 3, p. 10; *Kamerstukken II* 1989-1990, 21327, nr. 3, p. 10 e.v.; *Kamerstukken II* 2005-2006, 30332, nr. 3, p. 1; *Kamerstukken II* 2012-2013, 33498, nr. 3, p. 19. Vgl. ook artikel 2, tweede lid BJJ.

17 *Kamerstukken II* 1897-1898, 219, nr. 3, p. 7-8. Vgl. *Kamerstukken II* 2012-2013, 33498, nr. 3, p. 18 e.v. Zie ook: Commissie Overwater 1951, p. 6; Commissie Anneveldt 1982, p. 13. En voorts: Weijers 2014(a), p. 42 e.v.

18 *Kamerstukken II* 2005-2006, 30332, nr. 3, p. 12; *Kamerstukken II* 2012-2013, 33498, nr. 3, p. 21 e.v. Vgl. ook Vlaardingerbroek 2014, p. 57.

19 Zie resp. artikel 490 en 494 Sv jo. artikel 1:238 BW, artikel 1.1 Jeugdwet en artikel 3a BJJ. Zie ook: *Kamerstukken II* 2012-2013, 33498, nr. 3, p. 15-16. En voorts: Ten Berge 2014, p. 217-231.

20 *Kamerstukken II* 2012-2013, 33498, nr. 3, p. 13. Zie ook: Commissie Anneveldt 1982, p. 14.

21 *Kamerstukken II* 2005-2006, 30332, nr. 3, p. 1; *Kamerstukken II* 2012-2013, 33498, nr. 3, p. 16.

22 Zie Commissie Overwater 1951, p. 6; Commissie Anneveldt 1982, p. 13-14. Vgl. ook *Kamerstukken II* 2012-2013, 33498, nr. 3, p. 24 en 44.

worden doorgevoerd in de jeugdsanctie dat de ontwikkeling van de minderjarige hierdoor wordt geschaad.²³ In dit verband stelde de wetgever zich reeds in 1956 uitdrukkelijk op het standpunt dat in het jeugdstrafrecht “het gehele samenstel van straffen en maatregelen voor strafrechtelijk minderjarigen [...] overwegend een paedagogische strekking heeft, waarbij het belang van de minderjarige steeds voor ogen wordt gehouden”.²⁴ Meer recent heeft de wetgever nog eens benadrukt dat vergelding weliswaar een rol mag spelen in het jeugdstrafrecht, maar nimmer een doel op zichzelf mag zijn, waarbij de wetgever wederom expliciet wijst op het pedagogische karakter van het jeugdstrafrecht.²⁵

Het voorgaande overziend, kan het Nederlandse jeugdstrafrecht worden aangeduid als een schuldstrafrecht met bijbehorende rechtswaarborgen en doelstellingen, doch met een sterk pedagogisch karakter. Deze duale benadering is tevens herkenbaar in de wettelijke regeling van de voorlopige hechtenis van minderjarigen. Een deel van deze regeling bestaat uit bepalingen die ook gelden voor voorlopige hechtenis van volwassen verdachten, terwijl een ander deel van de regeling bestaat uit jeugdspecifieke bepalingen. De jeugdspecifieke voorschriften hebben vooral betrekking op de tenuitvoerlegging van voorlopige hechtenis en de schorsing daarvan. Doordat de wettelijke criteria – waaronder de gronden – voor het bevelen van voorlopige hechtenis *niet* jeugdspecifiek zijn geregeld, heeft het instituut van de voorlopige hechtenis evenwel formeel hetzelfde karakter en dezelfde doelstellingen in het jeugdstrafrecht als in het commune strafrecht. In de volgende paragraaf wordt het instituut van de voorlopige hechtenis nader uitgelicht.

4.3 HET INSTITUUT VAN DE VOORLOPIGE HECHTENIS

Voorlopige hechtenis maakt inbreuk op het grondrecht van persoonlijke vrijheid, zoals neergelegd in artikel 15 van de Nederlandse Grondwet (GW).²⁶ Uit het eerste lid van deze grondwettelijke bepaling volgt dat buiten de gevallen bij of krachtens de wet bepaald niemand zijn vrijheid mag worden ontnomen. De wettelijke grondslag voor voorlopige hechtenis is te vinden in het Wetboek van Strafvordering (art. 63 e.v.). Desalniettemin kan voorlopige hechtenis worden beschouwd als een bijzonder ernstige ingreep in de per-

23 Commissie Overwater 1951, p. 6; Commissie Anneveldt 1982, p. 13.

24 *Kamerstukken II* 1955-1956, 4141, nr. 3, p. 10.

25 *Kamerstukken II* 2012-2013, 33498, nr. 3, p. 24. Hierbij moet wel worden opgemerkt dat bijvoorbeeld in het met de Wet adolescentenstrafrecht ingevoerde ‘taakstrafverbod’ (art. 77ma Sr), waardoor het rechters niet meer is toegestaan om enkel een taakstraf op te leggen bij een veroordeling van een minderjarige voor bepaalde gewelds- of zedendelicten, onmiskenbaar de doelstellingen van vergelding, generale preventie en genoegdoening van slachtoffers naar voren komt. Zie hierover: Rb Amsterdam 25 augustus 2014, ECLI:NL:RBAMS:2014:6188.

26 Zie ook: Corstens 2014, p. 442-443.

soonlijke vrijheid, daar het gaat om vrijheidsbeneming van een verdachte van een strafbaar feit nog voordat zijn schuld in rechte is vastgesteld.²⁷ Het is dit inherent problematische karakter waarin de grenzen liggen besloten van een gerechtvaardigd gebruik van voorlopige hechtenis.²⁸

In deze paragraaf wordt achtereenvolgens aandacht besteed aan het karakter van de voorlopige hechtenis als strafvorderlijk dwangmiddel (par. 4.3.1) en de doelen die daarmee mogen worden nagestreefd (par. 4.3.2). Voorts wordt nader ingegaan op de gespannen relatie tussen de voorlopige hechtenis en de onschuldpresumptie (par. 4.3.3), gevolgd door een beknopte uiteenzetting van de rol van de kernbeginselen van proportionaliteit en subsidiariteit ten aanzien van de voorlopige hechtenis (par. 4.3.4).

4.3.1 Een strafvorderlijk dwangmiddel

De voorlopige hechtenis voorziet de autoriteiten van een instrument om ten aanzien van een verdachte van een strafbaar feit reeds voorafgaand aan de terechtzitting vergaande interventies te treffen. Hiermee komt de voorlopige hechtenis tegemoet aan, zoals Van Veen & Balkema het stellen, “de behoefte van de autoriteiten om onverwijld op aantasting van de rechtsorde en bedreiging van het overheidsgezag te kunnen reageren met doelmatige, onmiddellijk werkende middelen”.²⁹ De voorlopige hechtenis is echter formeel geen straf of sanctie.³⁰ Het betreft een dwangmiddel dat uitsluitend mag worden ingezet ten behoeve van de strafvordering.³¹ De voorlopige hechtenis heeft derhalve een sterk doelgebonden karakter en mag nimmer als zelfstandige interventie worden gebruikt.³² Meer concreet, wordt de toepassing van de voorlopige hechtenis – zowel in het commune strafrecht als in jeugdstrafrecht – gelegitimeerd en begrensd door het strafvorderlijke kader als neergelegd in artikel 67a Sv.³³ Deze bepaling bevat de wettelijke gronden waarop de rechter de toepassing van voorlopige hechtenis mag baseren. Het karakter van de voorlopige hechtenis als strafvorderlijk dwangmiddel impliceert dat het gebruik van voorlopige hechtenis in beginsel slechts gerechtvaardigd kan zijn indien dit strekt tot één van deze uit artikel 67a Sv voortvloeiende strafvorderlijke doelstellingen.³⁴

27 Vgl. *Kamerstukken II* 1955-1956, 4141, nr. 3, p. 15; *Kamerstukken I* 1973-1974, 9994, nr. 14, p. 5. Zie ook: Reijntjes 1994, p. 1; Corstens 2014, p. 442.

28 *Ibid.*

29 Van Veen & Balkema 1982, p. 17.

30 Den Hartog 1990, p. 132-133; Uit Beijerse 1998, p. 199.

31 Wedzinga 1999, p. 12.

32 Van Veen & Balkema 1982, p. 21; Wedzinga 1999, p. 12.

33 Wedzinga 1999, p. 12.

34 Vgl. *Kamerstukken II* 1968-1969, 9994, nr. 4, p. 14. Zie ook: Bleichrodt 1996, p. 206; Wedzinga 1999, p. 12-13.

4.3.2 De 'strafvorderlijke' doelstellingen van voorlopige hechtenis

Op basis van de wettelijke gronden voor voorlopige hechtenis, die zijn neergelegd in artikel 67a, eerste en tweede lid Sv en in paragraaf 4.4.2.3 uitvoeriger worden besproken, kunnen grofweg vier door de wetgever gerechtvaardigd geachte doelstellingen van voorlopige hechtenis worden onderscheiden.³⁵

1) Een eerste, uitdrukkelijk uit deze bepaling voortvloeiende doelstelling van voorlopige hechtenis is de *waarheidsvinding*.³⁶ Het in hechtenis nemen van een verdachte kan noodzakelijk zijn om te voorkomen dat de verdachte lopende het strafrechtelijke onderzoek de waarheidsvinding belemmert, door bijvoorbeeld getuigen te beïnvloeden of bewijsmateriaal te vernietigen.³⁷

2) Voorts kan de voorlopige hechtenis worden aangewend ten behoeve van de *berechting* van de verdachte en de *tenuitvoerlegging* van eventueel op te leggen sancties.³⁸ In het geval sprake is van een ernstig gevaar dat de verdachte vlucht, kan door het aanwenden van voorlopige hechtenis worden voorkomen dat een verdachte zich aan de berechting, dan wel tenuitvoerlegging van een eventueel op te leggen straf of maatregel zal onttrekken.³⁹

3) Een derde door de wetgever legitiem geachte doelstelling van voorlopige hechtenis is de *bescherming van de maatschappij* tegen recidivegevaarlijke verdachten.⁴⁰ Voorlopige hechtenis kan worden ingezet om te voorkomen dat een verdachte (wederom) een strafbaar feit pleegt gedurende het strafproces. Het gaat hier uitdrukkelijk om speciale preventie: door het insluiten van de verdachte wordt acuut recidivegevaar bedwongen.⁴¹ Generale preventie of afschrikking is daarentegen geen legitieme doelstelling van voorlopige hechtenis.⁴²

4) Tot slot kan voorlopige hechtenis tot doelstelling hebben het *voorkomen van maatschappelijke onrust*.⁴³ De wetgever onderkent dat (zeer) ernstige strafbare feiten een grote impact kunnen hebben op de samenleving en dat voorlopige hechtenis kan worden ingezet om direct op dergelijke feiten te reageren door de verdachte vast te zetten. Hiermee kan tegemoet worden

35 Groenhuijsen 2000, p. 92; Wedzinga 1999, p. 12.

36 Vgl. artikel 67a, eerste lid, onder b Sv jo. artikel 67a, tweede lid, onder 5° Sv.

37 Vgl. *Kamerstukken II* 1972-1973, 9994, nr. 8, p. 4. Zie ook: Uit Beijerse 1998, p. 201; Wedzinga 1999, p. 12; Corstens 2014, p. 458-460.

38 Vgl. artikel 67a, eerste lid, onder a Sv.

39 Vgl. *Kamerstukken II* 1913-1914, 286, nr. 3, p. 82. Zie ook: Wedzinga 1999, p. 13; Corstens 2014, p. 453-454.

40 Vgl. artikel 67a, eerste lid, onder b Sv jo. artikel 67a, tweede lid, onder 2° en 3° Sv.

41 Vgl. *Kamerstukken II* 1972-1973, 9994, nr. 8, p. 8 en *Kamerstukken II* 1992-1993, 23178, nr. 3, p. 2. Zie ook: Baauw 1978, p. 144-145; Wedzinga 1999, p. 13; Corstens 2014, p. 456-457.

42 HR 2 maart 1954, *NJ* 1954, 240, m.nt. Pompe. Zie ook: Uit Beijerse 1998, p. 77; Van Veen & Balkema 1982, p. 17-18.

43 Vgl. artikel 67a, eerste lid, onder b Sv jo. artikel 67a, tweede lid, onder 1° Sv en artikel 67a, tweede lid, onder 4° Sv. Zie ook: Uit Beijerse 1998, p. 202; Corstens 2014, p. 454-456 en 460-462.

gekomen aan de maatschappelijke onrust die door het strafbare feit is ontstaan en verdere onrust worden voorkomen.⁴⁴

Uit Beijerse stelt zich op het standpunt dat de twee laatstgenoemde doelstellingen van voorlopige hechtenis – de bescherming van de maatschappij en het voorkomen van maatschappelijke onrust – zich moeizaam verdragen met het dwangmiddelkarakter van de voorlopige hechtenis, daar deze niet direct betrekking hebben op het waarborgen van een deugdzaam verloop van het strafproces.⁴⁵ De wetgever heeft deze doelstellingen om instrumentele redenen niettemin aanvaardbaar geacht.⁴⁶ De doelstellingen van voorlopige hechtenis zijn in principe gericht op het afwenden van acuut gevaar – voor belemmering van de waarheidsvinding, vlucht, recidive of maatschappelijke onrust – en daarmee beperkt tot de korte termijn, althans tot de periode voorafgaand aan de onherroepelijke uitspraak van de rechter.⁴⁷ Verderstreckende doelstellingen zullen de voorlopige hechtenis al snel het karakter geven van een zelfstandige interventie.⁴⁸ Dit zou niet alleen op gespannen voet staan met het dwangmiddelkarakter van de voorlopige hechtenis, maar ook met de onschuldpresumptie.⁴⁹

4.3.3 De onschuldpresumptie

De voorlopige hechtenis kan niet los worden gezien van de onschuldpresumptie.⁵⁰ Dit betreft een fundamenteel beginsel in het Nederlandse strafrecht dat met zich brengt dat iedere verdachte in een strafrechtelijke procedure als onschuldig moet worden behandeld totdat zijn schuld overeenkomstig de wet is vastgesteld.⁵¹ Dit impliceert dat voorafgaand aan een – op basis van een eerlijk proces uitgesproken – veroordeling geen maatregelen mogen worden getroffen die gelijk kunnen worden gesteld aan een

44 Tot voor kort achtte de wetgever deze doelstelling van voorlopige hechtenis slechts gerechtvaardigd bij zeer ernstige strafbare feiten, waarop volgens de wet een maximale gevangenisstraf van 12 jaar of meer is gesteld en die tot een ernstig geschokte rechtsorde hebben geleid (artikel 67a, tweede lid, onder 1° Sv). Met de invoering van de 'snelrechtgrond', is de mogelijkheid om voorlopige hechtenis te gebruiken om direct te reageren op een strafbaar feit dat heeft geleid tot maatschappelijke onrust evenwel uitgebreid naar een aantal specifieke geweldsdelicten in de publieke ruimte of tegen personen met een publieke functie (artikel 67a, tweede lid, onder 4° Sv). Vgl. resp. *Kamerstukken II* 1972-1973, 9994, nr. 8, p. 3-4 en *Kamerstukken II* 2011-2012, 33360, nr. 3, p. 1-2.

45 Uit Beijerse 1998, p. 201-202.

46 Deze doelstellingen van voorlopige hechtenis zijn door de wetgever noodzakelijk geacht voor een behoorlijke rechtshandhaving, onder meer vanwege het ontbreken van preventieve politiebevoegdheden. Zie: Uit Beijerse 1998, p. 201-202. En voorts: Groenhuijsen 2000, p. 94.

47 Bleichrodt 1996, p. 209; Uit Beijerse 1998, p. 201-203.

48 Bleichrodt 1996, p. 209.

49 Vgl. Van Veen & Balkema 1982, p. 21; Uit Beijerse 1998, p. 202; Wedzinga 1999, p. 12.

50 Zie o.m.: Den Hartog 1990; Uit Beijerse 1998; Groenhuijsen 2000. Vgl. *Kamerstukken II* 2005-2006, 30332, nr. 3, p. 14.

51 HR 16 juni 2006, ECLI:NL:HR:2006:AV6967, Conclusie PG Langemeijer, rov. 2.3.

straf of schuldigverklaring.⁵² Het instituut van de voorlopige hechtenis is dan ook per definitie moeilijk verenigbaar met de onschuldpresumptie, daar het gaat om een ingrijpende strafvorderlijke interventie ten aanzien van een verdachte voorafgaand aan een veroordeling.⁵³

Toch lijkt in de literatuur consensus te bestaan over het standpunt dat de onschuldpresumptie de toepassing van voorlopige hechtenis niet per definitie verbiedt.⁵⁴ Groenhuijsen merkt in dit verband op dat de onschuldpresumptie moet worden afgewogen tegen andere belangen en beginselen die mogelijk de toepassing van voorlopige hechtenis kunnen rechtvaardigen.⁵⁵ Indien dergelijke belangen en beginselen zwaarder wegen, zal de onvermijdelijke spanning met de onschuldpresumptie op de koop toe moeten worden genomen.⁵⁶ Meer in het algemeen, stelt de onschuldpresumptie wel nadrukkelijk grenzen aan de toepassing van de voorlopige hechtenis.⁵⁷ Zo verplicht de onschuldpresumptie tot het zo min en kort mogelijk toepassen van de voorlopige hechtenis, alsmede tot het waar mogelijk aanwenden van minder ingrijpende alternatieven.⁵⁸ Voorts verbiedt de onschuldpresumptie het instellen van punitieve of anderszins op een veroordeling vooruitlopende interventies in de voorfase van het strafproces.⁵⁹ Dit veronderstelt dat toepassing van voorlopige hechtenis slechts in overeenstemming met de onschuldpresumptie kan zijn indien dit wordt aangewend ten behoeve van de strafvordering.⁶⁰

4.3.4 Proportionaliteit en subsidiariteit

De inbreuk die voorlopige hechtenis maakt op de persoonlijke vrijheid van de verdachte en de daarmee gepaard gaande spanning met de onschuldpresumptie, maakt dat een bevel tot voorlopige hechtenis altijd het resultaat moet zijn van een 'redelijke en billijke belangenafweging', waarin de beginselen van proportionaliteit en subsidiariteit leidend zijn.⁶¹ Het proportionaliteitsbeginsel houdt in dit verband in dat sprake moet zijn van een redelijke verhouding tussen de zwaarte van het dwangmiddel en de ernst van de verdenking, alsook tussen de zwaarte van het dwangmiddel en het beoogde doel daarvan.⁶² Het subsidiariteitsbeginsel houdt in dat, indien de inzet van dwangmiddelen in de voorfase van het strafproces noodzakelijk wordt geacht, als uitgangspunt geldt dat het voor de verdachte minst ingrijpen-

52 Den Hartog 1990, p. 132-133.

53 Groenhuijsen 2000, p. 88-89 en 96.

54 Zie o.m.: Den Hartog 1990, p. 126; Uit Beijerse 1998, p. 192-193; Groenhuijsen 2000, p. 96.

55 Groenhuijsen 2000, p. 96.

56 *Ibid.*

57 Zie o.m.: Den Hartog 1990, p. 126; Uit Beijerse 1998, p. 192-193; Groenhuijsen 2000, p. 96.

58 Uit Beijerse & Kunst 2000 p. 417.

59 Den Hartog 1990, p. 133.

60 Uit Beijerse 1998, p. 201-203.

61 Vgl. Corstens 2014, p. 58-59 en 413-414. En voorts: Uit Beijerse 2009, p. 316 e.v.

62 *Ibid.*

de middel wordt toegepast dat volstaat om het beoogde doel te bereiken.⁶³ Deze beginselen liggen tevens ten grondslag aan de wettelijke regeling van de voorlopige hechtenis.

Het proportionaliteitsbeginsel komt vooral naar voren in de wettelijke eisen die zijn gesteld aan het bevelen van voorlopige hechtenis, zoals neergelegd in artikelen 67 en 67a Sv (zie par. 4.4.2).⁶⁴ Het subsidiariteitsbeginsel komt primair tot uitdrukking in de mogelijkheid om de voorlopige hechtenis te schorsen onder voorwaarden (art. 80 Sv en art. 493, eerste lid jo. zesde lid Sv; zie par. 4.4.3.2 en 4.4.3.3).⁶⁵ De ratio van de schorsing van de voorlopige hechtenis is erin gelegen dat, door het stellen van bijzondere voorwaarden, met de schorsing van de voorlopige hechtenis dezelfde doelstellingen kunnen worden verwezenlijkt als met de tenuitvoerlegging van de voorlopige hechtenis.⁶⁶ Zodra de doelstellingen van een bevel tot voorlopige hechtenis door middel van – minder ingrijpende – schorsingsvoorwaarden kunnen worden verwezenlijkt, eist het subsidiariteitsbeginsel dat de rechter beslist tot schorsing van de voorlopige hechtenis. Het subsidiariteitsbeginsel vormt dus een waarborg die moet voorkomen dat verdachten onnodig (lang) van hun vrijheid worden beroofd. Daarnaast stelt dit beginsel ook grenzen aan de bijzondere voorwaarden die aan een schorsing kunnen worden verbonden. Op grond van het subsidiariteitsbeginsel kunnen bijzondere schorsingsvoorwaarden slechts gerechtvaardigd zijn indien deze noodzakelijk zijn voor de verwezenlijking van de – uit de gronden van artikel 67a, eerste en tweede lid Sv voortvloeiende – strafvorderlijke doelstellingen van het onderliggende bevel tot voorlopige hechtenis.⁶⁷ Andere voorwaarden zijn in beginsel niet toelaatbaar.⁶⁸ Aldus geldt ook voor niet-vrijheidsbenemende interventies in het kader van de schorsing dat, mede gelet op de onschuldpresumptie, zoveel mogelijk terughoudendheid moet worden betracht.

4.4 DE WETTELIJKE REGELING VAN VOORLOPIGE HECHTENIS VAN MINDERJARIGEN

In deze paragraaf wordt de wettelijke regeling van voorlopige hechtenis van minderjarigen uit de doeken gedaan. Achtereenvolgens wordt aandacht besteed aan de procedure en termijnen (par. 4.4.1), de gevallen en gronden (par. 4.4.2) en de tenuitvoerlegging en de schorsing van voorlopige hechtenis (par. 4.4.3). Voorts komen ook de motiveringsplicht (par. 4.4.4) en de verplichting tot verrekening van de voorlopige hechtenis met de op te leggen straf (par. 4.4.5) aan de orde. In de uiteenzetting van de wettelijke regeling

63 *Ibid.*

64 Uit Beijerse 2009, p. 316 e.v.

65 *Ibid.*

66 Vgl. *Kamerstukken II 1913-1914*, 286, nr. 3, p. 70.

67 *Ibid.* Zie ook: Van Veen 1974, p. 165; Bleichrodt 1996, p. 206; Uit Beijerse 2009, p. 316.

68 *Ibid.*

zal opvallen dat een groot deel van deze regeling identiek is aan de regeling die geldt voor voorlopige hechtenis van volwassen verdachten (art. 488, eerste lid Sv jo. art. 63-88 Sv). Daarnaast kent de wettelijke regeling van voorlopige hechtenis van minderjarigen een aantal jeugdspecifieke voorschriften, met name voor wat betreft de plaats van tenuitvoerlegging en de schorsing (art. 488, tweede lid Sv jo. 491-494 Sv en art. 27 BTJ).⁶⁹ Deze commune en jeugdspecifieke bepalingen vormen tezamen het wettelijke kader van de voorlopige hechtenis in het Nederlandse jeugdstrafrecht.

4.4.1 Procedure en termijnen

In deze paragraaf volgt een – zoveel mogelijk chronologische – beschrijving van de wettelijke procedure voorafgaand aan, en tijdens de voorlopige hechtenis van een minderjarige verdachte tot aan de uitspraak in eerste aanleg, waarbij tevens de wettelijke termijnen van voorlopige hechtenis aan de orde komen.

4.4.1.1 *Het traject voorafgaand aan de inbewaringstelling*

Indien een minderjarige verdachte wordt aangehouden op verdenking van een strafbaar feit kan deze door de politie voor ten hoogste zes uur worden opgehouden voor verhoor, hetgeen kan oplopen tot vijftien uur, omdat de nachtelijke uren hierbij niet worden meegerekend (art. 61, eerste en vierde lid Sv⁷⁰). Vindt de officier van justitie het in het belang van het onderzoek nodig om de verdachte langer vast te houden, dan kan hij de inverzekeringstelling van de verdachte bevelen voor de duur van ten hoogste drie dagen, hetgeen bij dringende noodzakelijkheid met ten hoogste drie dagen kan worden verlengd (art. 57, eerste lid Sv jo. art. 58, eerste en tweede lid Sv). In jeugdstrafzaken moet de Raad voor de Kinderbescherming onverwijld in kennis worden gesteld van het bevel tot inverzekeringstelling (art. 491, eerste lid Sv⁷¹), waarna de Raad een onderzoek start naar de jeugdige en zijn omstandigheden.⁷² In elk geval binnen drie dagen en vijftien uur, te rekenen

69 Artikel 488, tweede lid Sv heeft geen flexibele bovengrens. Het verklaart de jeugdspecifieke bepalingen in het Wetboek van Strafvordering van toepassing op jeugdigen die ten tijde van het delict de leeftijd van achttien jaren nog niet hebben bereikt. Artikel 486 Sv stelt de ondergrens op een leeftijd van twaalf jaren.

70 Sinds 1 maart 2017 bepaalt artikel 56a, tweede lid (nieuw) Sv dat bij strafbare feiten waarvoor voorlopige hechtenis is toegelaten de maximale duur van het ophouden voor verhoor negen uur betreft, hetgeen kan oplopen tot achttien uur.

71 Vgl. sinds 1 maart 2017: artikel 490, eerste lid (nieuw) Sv.

72 Voorheen betrof dit het Basisraadsonderzoek (BARO). Thans heeft dit onderzoek meer de vorm van een screening en risicotaxatie en is het onderdeel van het Landelijk Instrumentarium Jeugdstrafrecht (LIJ).

vanaf het tijdstip van de aanhouding, moet de rechtmatigheid van de in verzekeringstelling door de rechter-commissaris worden getoetst (art. 59a Sv⁷³).

4.4.1.2 De inbewaringstelling

Indien de officier van justitie het noodzakelijk acht om de verdachte na het verstrijken van de termijn van de in verzekeringstelling nog langer vast te houden, kan hij de inbewaringstelling van de verdachte vorderen. Wel dient de officier van justitie voorafgaand aan een dergelijke vordering acht te slaan op de rapportage van de Raad voor de Kinderbescherming (art. 491, tweede lid Sv⁷⁴). In het geval dat de officier van justitie de inbewaringstelling vordert, dient de verdachte onverwijld aan de rechter-commissaris te worden voorgeleid (art. 60 Sv). In jeugdstrafzaken is het de kinderrechter die in dergelijke gevallen optreedt als rechter-commissaris (art. 492 Sv).⁷⁵ Ook de rechter-commissaris kan bij de Raad voor de Kinderbescherming inlichtingen inwinnen (art. 494, vierde lid Sv). Tijdens de voorgeleiding wordt de verdachte gehoord door de rechter-commissaris en bijgestaan door een raadsman (art. 63, derde en vierde lid Sv).

De rechter-commissaris kan, op vordering van de officier van justitie, de inbewaringstelling van een minderjarige verdachte bevelen voor een termijn van ten hoogste veertien dagen, die ingaat op het moment van tenuitvoerlegging van de bewaring (art. 63, eerste lid Sv jo. art. 64, eerste lid Sv). Wel is de rechter-commissaris in jeugdstrafzaken verplicht om bij het afgeven van een bevel tot inbewaringstelling direct na te gaan of de tenuitvoerlegging van dit bevel, hetzij onmiddellijk, hetzij na een bepaald tijdsverloop, kan worden geschorst (art. 493, eerste lid Sv; zie par. 4.4.3.2). De verdachte kan tegen een bevel tot inbewaringstelling geen bezwaar of beroep instellen. Zodra de rechter-commissaris of de officier van justitie meent dat de gronden waarop het bevel tot bewaring is afgegeven zijn vervallen, dient de verdachte in vrijheid te worden gesteld (art. 64, tweede lid Sv). Tegen een beslissing van de rechter-commissaris tot invrijheidstelling van de verdachte staat voor de officier van justitie binnen veertien dagen beroep open bij de rechtbank (art. 64, derde lid Sv).

73 Sinds 1 maart 2017 geldt ingevolge artikel 59a, eerste lid (nieuw) Sv een maximale termijn van drie dagen en achttien uur, vanwege de verhoging van de maximale termijn van het ophouden voor verhoor van vijftien naar achttien uur (vgl. art. 56a, tweede lid (nieuw) Sv).

74 Vgl. sinds 1 maart 2017: artikel 490, tweede lid (nieuw) Sv: "Indien een rapportage van de raad voor de kindbescherming beschikbaar is, slaat de officier van justitie daarop acht alvorens een vordering tot bewaring te doen."

75 Volgens de wetgever is de specialisatie van de kinderrechter juist in de initiële fase van het strafproces essentieel, daar met het bevel tot bewaring een eerste, voor het verdere proces richtinggevende beslissing met betrekking tot de jeugdige wordt genomen. Hiermee wordt de pedagogische samenhang tussen het bevel tot bewaring en de uiteindelijke berechting gewaarborgd. Zie: *Kamerstukken II 1989-1990*, 21 327, nr. 3, p. 42.

4.4.1.3 De gevangenhouding en gevangenneming

Indien de officier van justitie een langere vrijheidsbeneming dan veertien dagen bewaring noodzakelijk acht, vordert hij gevangenhouding bij de raadkamer van de rechtbank (vgl. art. 21, vijfde lid Sv). De raadkamer kan de gevangenhouding van de verdachte bevelen (art. 65, eerste lid, eerste volzin Sv). In jeugdstrafzaken dient de raadkamer bij ieder bevel tot gevangenhouding wel onmiddellijk de mogelijkheden tot schorsing van de tenuitvoerlegging van dit bevel te onderzoeken (art. 493, eerste lid Sv; zie par. 4.4.3.2). De verdachte wordt voorafgaand aan het bevel gehoord, tenzij hij afstand doet van dit recht (art. 65 eerste lid, tweede volzin Sv). De raadkamer kan echter medebrenging van de verdachte naar de raadkamerzitting bevelen (art. 65 lid 1, derde volzin Sv).

Voorwaarde voor het bevelen van gevangenhouding is dat de verdachte zich in bewaring bevindt. Dit impliceert dat de termijn van de bewaring niet mag zijn verstreken⁷⁶ en dat de verdachte feitelijk van zijn vrijheid moet zijn beroofd.⁷⁷ Ten aanzien van een verdachte die zich gedurende het proces in vrijheid bevindt, kan in bepaalde gevallen wel een bevel tot gevangenneming worden afgegeven. Een eerste mogelijkheid is dat de politierechter of meervoudige kamer, ambtshalve of op de vordering van de officier van justitie, na de aanvang van het onderzoek ter zitting de gevangenneming van de verdachte beveelt (art. 65, tweede lid Sv).⁷⁸ Voorts kan de rechtbank een bevel tot gevangenneming geven, indien dit noodzakelijk is met het oog op de uitlevering van de verdachte (art. 65, derde lid Sv). Tot slot kan door de rechtbank, op vordering van de officier van justitie, de gevangenneming worden bevolen van een nog niet in vrijheid gestelde verdachte om hiermee een termijnverzuim te herstellen (art. 66a Sv).

Het bevel tot gevangenhouding of gevangenneming geldt voor een door de raadkamer te bepalen duur van ten hoogste 90 dagen, vanaf het moment van tenuitvoerlegging (art. 66, eerste lid Sv). Het bevel kan, op vordering van de officier van justitie, ten hoogste tweemaal worden verlengd door de raadkamer, mits het totaal de duur van 90 dagen niet te boven gaat (art. 66, derde lid Sv). Sinds 2005 is het voor de raadkamer mogelijk om – ook in jeugdzaken – direct 90 dagen gevangenhouding of gevangenneming te bevelen.⁷⁹ In de Memorie van Toelichting bij deze wet wordt echter wel uitdrukkelijk erkend dat het contact tussen rechter en verdachte van bijzonder belang moet worden geacht in het jeugdstrafrecht en dat dit in beginsel noopt tot terughoudendheid bij het bevelen van de gevangenhouding voor de duur van 90 dagen in jeugdstrafzaken. Niettemin stelt de wetgever zich

76 HR 10 november 1981, NJ 1982, 45.

77 Een bevel tot inbewaringstelling waarvan de tenuitvoerlegging is geschorst volstaat derhalve niet. Zie o.m.: Rb. Amsterdam 21 oktober 2009, ECLI:NL:RBAMS:2009:BK3957, aangehaald in Morra 2016(a).

78 Zie: HR 31 oktober 2000, ECLI:NL:HR:2000:AA7957, NJ 2001, 239.

79 Wet van 10 november 2004, *Stb.* 2004, 578.

op het standpunt dat de raadkamer goed in staat is om te beoordelen of dit algemene kenmerk van het jeugdstrafrecht in een concreet geval aanleiding geeft om het bevel tot gevangenhouding aanvankelijk tot 30 dagen te beperken, zij het met de mogelijkheid tot verlenging daarvan. In deze beoordeling kunnen de gerezen verdenking, de ernst van het feit en de persoonlijkheid van de verdachte belangrijke factoren zijn.⁸⁰ Voorts bepaalt de wet dat als een jeugdige verdachte niet door de raadkamer is gehoord, een bevel tot gevangenhouding een termijn van 30 dagen in elk geval niet te boven gaat (art. 493, vierde lid Sv).

De verdachte kan uiterlijk drie dagen na de tenuitvoerlegging van het bevel tot gevangenhouding of gevangenneming tegen de daartoe strekkende beslissing van de raadkamer in hoger beroep komen bij het gerechtshof (art. 71, eerste lid Sv). Binnen dezelfde termijn kan de verdachte in beroep komen tegen een bevel tot verlenging van de gevangenhouding, maar uitsluitend indien geen hoger beroep is ingesteld tegen het bevel tot gevangenhouding of een eerder bevel tot verlenging (art. 71, tweede lid Sv).⁸¹ Het bevel tot gevangenhouding of gevangenneming kan ook door de raadkamer worden opgeheven. Dit kan ambtshalve of op verzoek van de verdachte geschieden (zie par. 4.4.1.5), alsook op voordracht van de rechter-commissaris of op vordering van de officier van justitie (art. 69, eerste lid Sv). Indien de raadkamer – anders dan op vordering van de officier van justitie – het bevel tot gevangenhouding of gevangenneming opheft, kan de officier van justitie uiterlijk binnen veertien dagen hoger beroep instellen bij het gerechtshof (art. 71, derde lid Sv).

4.4.1.4 Voorlopige hechtenis na aanvang van het onderzoek ter zitting

De termijnen van de inbewaringstelling en gevangenhouding, als neergelegd in artikel 64, eerste lid Sv en artikel 66, eerste lid Sv, veronderstellen dat een verdachte die zich in voorlopige hechtenis bevindt binnen 104 dagen, te rekenen vanaf het moment van inbewaringstelling, op zitting voor de rechter moet worden gebracht. De voorlopige hechtenis loopt echter niet automatisch ten einde zodra de verdachte op zitting wordt gebracht. Wanneer het onderzoek ter terechtzitting lopende het bevel tot gevangenhouding of gevangenneming is aangevangen of een dergelijk bevel tijdens de terechtzitting is afgegeven, blijft dit bevel van kracht totdat 60 dagen na de dag van de einduitspraak zijn verstreken (art. 66, tweede lid Sv). In zaken die worden behandeld door de meervoudige kamer van de rechtbank – waarbij doorgaans na veertien dagen uitspraak wordt gedaan – betekent dit derhalve veelal een automatische verlenging van de voorlopige hechtenis voor de duur van 74 dagen.⁸²

80 *Kamerstukken II* 2003-2004, 29 253, nr. 3, p. 5.

81 Op grond van artikel 71, tweede lid Sv is deze beperking niet van toepassing indien bij de verlenging van het bevel tot gevangenhouding het in het bevel omschreven feit is aangevuld dan wel gewijzigd als bedoeld in artikel 67b, eerste lid Sv.

82 Morra 2016(b).

Voorts loopt de voorlopige hechtenis ook door in het geval het onderzoek ter terechtzitting wordt geschorst. Dit biedt het Openbaar Ministerie uitkomst indien zij het vooronderzoek nog niet binnen de termijn van 104 dagen hebben afgerond. In dat geval kan de officier van justitie de verdachte toch binnen deze termijn dagvaarden, maar ter zitting onmiddellijk de schorsing van de terechtzitting in het belang van het onderzoek vorderen. Wel dient de officier dit voorafgaand aan de terechtzitting in de dagvaarding kenbaar te maken (art. 282, vierde lid Sv). Een dergelijke 'pro forma zitting' dient om de voorlopige hechtenis na afloop van de in artikel 66, eerste en derde lid Sv neergelegde termijn van gevangenhouding of gevangenneming rechtmatig te laten voortduren. De schorsing van de terechtzitting kan in beginsel niet langer dan een maand voortduren, doch kan om klemmende redenen tot drie maanden worden verlengd (art. 282, tweede en derde lid Sv).⁸³ De wet stelt echter geen maximum aan het aantal pro forma zittingen, waardoor de voorlopige hechtenis voor een zeer lange tijd zou kunnen voortduren. De duur van de voorlopige hechtenis wordt echter wel begrensd door artikel 67a, derde lid Sv, waarin wordt voorgeschreven dat voorlopige hechtenis niet mag voortduren indien er ernstig rekening mee moet worden gehouden dat de duur van de voorlopige hechtenis de duur van de bij veroordeling op te leggen vrijheidsbenemende straf of maatregel overschrijdt.⁸⁴ Voorts heeft de Hoge Raad een redelijke termijn gesteld waarbinnen rechters in eerste aanleg tot een uitspraak moeten komen. In jeugdstrafzaken en/of in zaken waarin de verdachte zich in voorlopige hechtenis bevindt, is deze termijn gesteld op zestien maanden.⁸⁵

4.4.1.5 *Tussentijdse verzoeken om opheffing of schorsing van voorlopige hechtenis*

Gedurende de voorlopige hechtenis kan de verdachte meermaals om opheffing of schorsing van de voorlopige hechtenis verzoeken. Indien een verdachte voor de eerste maal om opheffing verzoekt, wordt hij door de rechter-commissaris of raadkamer van de rechtbank gehoord, tenzij onmiddellijk tot inwilliging van het verzoek wordt besloten (art. 69, tweede lid Sv). De verdachte die om opheffing van de voorlopige hechtenis heeft verzocht, kan tegen een afwijzende beslissing op dat verzoek eenmaal appel instellen bij het gerechtshof, doch slechts indien de verdachte niet reeds in hoger beroep is gekomen tegen een afwijzing van een verzoek tot schorsing van de

83 De Hoge Raad heeft aanvaard dat een dergelijke 'klemmende reden' om de duur van de schorsing der terechtzitting te verlengen, kan zijn gelegen in de omstandigheid dat het zittingsrooster van de rechtbank het niet toelaat om de terechtzitting binnen een maand voort te zetten. Zie: HR 10 maart 1987, NJ 1988, 422, rov. 7.

84 Zie paragraaf 4.4.2.4.

85 HR 3 oktober 2000, ECLI:NL:HR:2000:AA7309, NJ 2000, 721, rov. 3.15; HR 17 juni 2008, ECLI:NL:HR:2008:BD2578, NJ 2008, 358, rov. 3.15. Vgl. ook HR 8 september 2015, ECLI:NL:HR:2015:2465, NJ 2016, 40.

voorlopige hechtenis (art. 87, tweede lid Sv).⁸⁶ Op het hoger beroep wordt zo spoedig mogelijk beslist (art. 87, derde lid Sv).

Een voorlopig gehechte verdachte kan ook herhaaldelijk verzoeken om schorsing van de voorlopige hechtenis (art. 80, eerste lid, eerste volzin Sv). De beslissingen over de schorsing van de voorlopige hechtenis worden genomen door de rechter die bevoegd is de voorlopige hechtenis te bevelen of op te heffen, dan wel over het verlengen van de duur daarvan te beslissen (art. 86, eerste lid Sv). Dit zal – afhankelijk van de fase van de procedure – de rechter-commissaris of de raadkamer zijn. Een verzoek tot schorsing dient met redenen te zijn omkleed (art. 80, eerste lid, tweede volzin Sv). De verdachte wordt in de gelegenheid gesteld op het schorsingsverzoek te worden gehoord, behalve indien het verzoek niet met redenen is omkleed, dan wel als de verdachte reeds eerder op een verzoek tot schorsing is gehoord (art. 80, vierde lid Sv).⁸⁷ In het geval het verzoek tot schorsing wordt afgewezen, kan de verdachte tegen deze afwijzing eenmaal appel instellen bij het gerechtshof, doch slechts indien de verdachte niet reeds in hoger beroep is gekomen tegen een afwijzing van een verzoek tot opheffing van de voorlopige hechtenis (art. 87, tweede lid Sv).⁸⁸ Wordt het verzoek tot schorsing toegewezen of besluit de rechter-commissaris of raadkamer ambtshalve tot schorsing, dan staat voor de officier van justitie uiterlijk veertien dagen daarna hoger beroep open bij de rechtbank of het gerechtshof (art. 87, eerste lid Sv). Wel is de schorsingsbeslissing dadelijk uitvoerbaar (art. 86, vijfde lid Sv). Op het hoger beroep wordt zo spoedig mogelijk beslist (art. 87, derde lid Sv).

Aldus wordt het aantal opheffings- en schorsingsverzoeken dat de voorlopig gehechte verdachte kan indienen niet door de wet begrensd.⁸⁹ Wel wordt de verdachte op grond van artikel 69, tweede lid Sv en artikel 80, vierde lid Sv maximaal tweemaal de gelegenheid geboden om op een tussentijds verzoek tot opheffing of schorsing van de voorlopige hechtenis te worden gehoord door de rechter-commissaris of de raadkamer: eenmaal op een verzoek tot opheffing en eenmaal op een verzoek tot schorsing. Daarnaast wordt de verdachte ook gehoord tijdens de voorgeleiding bij de rechter-commissaris en tijdens raadkamerzittingen, waar wordt beslist over een vordering tot inbewaringstelling of gevangenhouding. Tijdens deze zittingen

86 De verdachte dient uiterlijk drie dagen na de betekening beroep in de stellen (artikel 87, tweede lid Sv). In dit verband heeft de Hoge Raad bevestigd dat het gerechtshof tevens bevoegd is de voorlopige hechtenis te schorsen wanneer het op grond van art. 87, tweede lid Sv in hoger beroep oordeelt omtrent de afwijzing van een verzoek tot opheffing van de voorlopige hechtenis. Zie: HR 10 februari 2015, ECLI:NL:HR:2015:255, NJ 2015, 196, rov. 2.4.1.

87 *Kamerstukken II* 2003-2004, 29 253, nr. 3, p. 5.

88 De verdachte dient uiterlijk drie dagen na de betekening beroep in de stellen (artikel 87, tweede lid Sv).

89 “Het is het goede recht van de verdachte om, telkens opnieuw, tussentijds aan de rechtbank opheffing van de voorlopige hechtenis te verzoeken”, aldus de wetgever. Zie: *Kamerstukken II* 1972, 9994, nr. 8, p. 9. Zie ook: HR 10 februari 2015, ECLI:NL:HR:2015:256, NJ 2015, 197.

heeft de verdachte – en zijn advocaat – de gelegenheid om te pleiten voor afwijzing van de vordering en/of om een onderbouwd schorsingsverzoek te doen. In de wetsgeschiedenis wordt geconcludeerd dat hiermee is voorzien in een “toereikende toegang tot de rechter, terwijl tevens mogelijkheden worden gecreëerd om werkbelasting voortkomend uit kansloze, op zeer korte termijn herhaalde opheffings- en schorsingsverzoeken te beperken”.⁹⁰

4.4.2 Bevel tot voorlopige hechtenis

Voorlopige hechtenis kan worden toegepast in gevallen waarin de wet uitdrukkelijk in deze mogelijkheid voorziet, doch slechts indien er ernstige bezwaren jegens de verdachte bestaan, een wettelijke grond voor voorlopige hechtenis aanwezig wordt geacht en het anticipatiegebod niet aan toepassing van voorlopige hechtenis in de weg staat.⁹¹ In het jeugdstrafrecht zijn deze vier in het commune strafrecht geldende wettelijke voorwaarden voor voorlopige hechtenis van overeenkomstige toepassing.⁹²

4.4.2.1 Gevallen

In artikel 67 Sv worden de gevallen opgesomd waarin voorlopige hechtenis kan worden bevolen. Het moet ingevolge het eerste lid gaan om een verdenking van een misdrijf waarop naar de wettelijke omschrijving een maximale gevangenisstraf van tenminste vier jaren is gesteld, dan wel om een verdenking van één van de in deze bepaling opgesomde strafbare feiten. De ratio achter deze bepaling is dat hiermee een waarborg wordt opgeworpen tegen een veelvuldige toepassing van voorlopige hechtenis, doordat dit dwangmiddel enkel kan worden toegepast als sprake is van een verdenking van een strafbaar feit van een zekere ernst.⁹³ Uit de wetsgeschiedenis kan evenwel worden afgeleid dat door de jaren heen vanwege verhogingen van de strafmaxima in het Wetboek van Strafrecht en uitbreidingen van de uitzonderingsbepalingen in artikel 67, eerste lid Sv steeds meer strafbare feiten binnen het toepassingsbereik van de voorlopige hechtenis zijn komen te vallen.⁹⁴ In de literatuur is dan ook meermaals gesignaleerd dat het oorspronkelijk door de wetgever beoogde uitgangspunt dat voorlopige hechtenis slechts bij ernstige strafbare feiten voor toepassing in aanmerking zou mogen komen, steeds verder naar de achtergrond is verdwenen.⁹⁵

90 *Kamerstukken II* 2003-2004, 29253, nr. 3, p. 5.

91 Vgl. artikelen 67 en 67a Sv.

92 Artikel 488, eerste lid Sv jo. artikelen 67 en 67a Sv.

93 Vgl. *Kamerstukken II* 1913-1914, 286, nr. 3, p. 57.

94 Zie hierover: Uit Beijerse 1998, p. 60-62, 79-80, 88-91, 191 en 203-204; Uit Beijerse 2008, p. 477.

95 Uit Beijerse 1998, p. 203-204; Uit Beijerse 2008, p. 477; Janssen, Van den Emster & Trotman 2013, p. 432.

Voorts geldt het vereiste van artikel 67, eerste lid Sv niet in gevallen waarin geen vaste woon- of verblijfplaats van de verdachte in Nederland kan worden vastgesteld. Ingevolge het tweede lid kan in die gevallen voorlopige hechtenis worden toegepast indien sprake is van een verdenking van een misdrijf waarop wettelijk een gevangenisstraf is gesteld. Uit de wetsgeschiedenis kan worden afgeleid dat deze bepaling zijn oorsprong vindt in de door de wetgever gevonden noodzaak om te kunnen reageren op misdrijven die door “vreemdelingen” worden gepleegd en waardoor de openbare orde ernstige schade zou leiden.⁹⁶

4.4.2.2 Ernstige bezwaren

Voor toepassing van voorlopige hechtenis dienen ernstige bezwaren tegen de verdachte te bestaan, die moeten blijken uit concrete feiten en omstandigheden (art. 67, derde lid Sv).⁹⁷ Ernstige bezwaren veronderstellen een hogere graad van verdenking dan artikel 27, eerste lid Sv: een redelijk vermoeden van schuld volstaat niet.⁹⁸ Het moet volgens de wetgever gaan om “sterke verdenkingen, gegrond op feiten of omstandigheden (dus niet op intuïtie)”.⁹⁹ Prima facie moet “aannemelijk” zijn dat de verdachte zich aan een in artikel 67, eerste lid Sv genoemd misdrijf schuldig heeft gemaakt.¹⁰⁰ De wetgever achtte het onnodig en bovendien ondoenlijk om dit vereiste nader te concretiseren in de wet.¹⁰¹ Corstens stelt dat sprake moet zijn van een “stevige verdenking”, waarvoor bijvoorbeeld enkel een anonieme tip ontoereikend moet worden geacht.¹⁰² Tegelijkertijd hoeft nog geen sprake te zijn van wettig en overtuigend bewijs in de zin van artikel 338 en 339 Sv. Wel wordt in de literatuur al lange tijd aangenomen dat de voor ernstige bezwaren vereiste graad van verdenking toeneemt naarmate de voorlopige hechtenis langer voortduurt, het onderzoek vordert en de zittingsdatum dichterbij komt.¹⁰³

96 *Kamerstukken II* 1913-1914, 286, nr. 3, p. 57 en 80, ook aangehaald in *Uit Beijerse* 1998, p. 74.

97 Dit is slechts anders in het geval het gaat om een bevel tot bewaring bij verdenking van een terroristisch misdrijf (art. 67, vierde lid Sv).

98 *Kamerstukken II* 1972-1973, 9994, nr. 8, p.10. Vgl. ook HR 18 februari 1997, *NJ* 1997, 144, rov. 5.5 (over ‘ernstige bezwaren’ in het kader van artikel 56, eerste en tweede lid Sv).

99 *Kamerstukken II* 1972-1973, 9994, nr. 8, p. 14.

100 *Kamerstukken II* 1968-1969, 9994, nr. 7, p.4; *Kamerstukken II* 1972-1973, 9994, nr. 8, p.10, ook aangehaald in: *Uit Beijerse* 1998, p. 91; *Uit Beijerse* 2008, p. 478.

101 *Kamerstukken II* 1972-1973, 9994, nr. 8, p. 10. Zie ook: *Uit Beijerse* 1998, p. 91.

102 Corstens 2014, p. 450.

103 Zie o.m.: Goudsmit 1930, p. 359; Marx 1935, p. 521-522, aangehaald in: *Uit Beijerse* 1998, p. 80-81. Zie ook: Van den Brink & Liefwaard 2014, p. 49.

4.4.2.3 Gronden

In artikel 67a Sv zijn de gronden voor voorlopige hechtenis limitatief opgesomd. Een bevel tot voorlopige hechtenis kan slechts worden gegeven wanneer er een ernstig gevaar bestaat dat de verdachte vlucht (art. 67a, eerste lid, onder a Sv), dan wel als sprake is van een gewichtige reden van maatschappelijke veiligheid, welke de onverwijldde vrijheidsbeneming vordert (art. 67a, eerste lid, onder b Sv). Van een dergelijke 'gewichtige reden van maatschappelijke veiligheid' kan – kort gezegd – sprake zijn indien het gaat om een verdenking van '12-jaarsfeit' waardoor de rechtsorde ernstig is geschokt (art. 67a, tweede lid, onder 1° Sv), indien recidivegevaar aanwezig wordt geacht (art. 67a, tweede lid, onder 2° en 3° Sv), indien het gaat om een verdenking van een geweldsdelict waardoor maatschappelijke onrust is ontstaan en waarbij snelrecht wordt toegepast (art. 67a, tweede lid, onder 4° Sv) of indien de voorlopige hechtenis noodzakelijk is voor de waarheidsvinding (art. 67a, tweede lid, onder 5° Sv). In het navolgende worden deze gronden voor voorlopige hechtenis nader toegelicht, waarbij tenslotte ook nog aandacht wordt besteed aan een in het verleden voorgestelde, maar uiteindelijk niet ingevoerde jeugdspecifieke grond voor voorlopige hechtenis.

A. 'Vluchtgrond'

Ernstig vluchtgevaar, als grond voor voorlopige hechtenis ex artikel 67a, eerste lid, onder a Sv, heeft volgens de wetgever betrekking op "het weggaan om zich aan de justitie te onttrekken".¹⁰⁴ Hieruit kan worden afgeleid dat voorlopige hechtenis kan worden ingezet om te voorkomen dat de verdachte zich aan zijn berechting onttrekt, alsook om de tenuitvoerlegging van de op te leggen straf veilig te stellen.¹⁰⁵ Hiervoor is wel vereist dat het vluchtgevaar concreet voortvloeit uit gedragingen van de verdachte of uit bepaalde persoonlijke omstandigheden van de verdachte.¹⁰⁶ Corstens wijst er dan ook op dat deze grond niet kan worden aangewend als slechts sprake is van een algemeen vluchtgevaar, bijvoorbeeld om de enkele reden dat de verdachte uit het buitenland afkomstig is of dat hem een hoge straf boven het hoofd hangt.¹⁰⁷

B. Grond van het '12-jaarsfeit en de ernstig geschokte rechtsorde'

Voorlopige hechtenis kan ook worden bevolen indien sprake is van verdenking van een misdrijf waarop volgens de wet een maximale gevangenisstraf van tenminste twaalf jaar is gesteld en waardoor de rechtsorde ernstig is geschokt (art. 67a, tweede lid, onder 1° Sv). Deze grond geeft uitdrukking aan de door de wetgever gewenste mogelijkheid om voorlopige hechtenis toe te passen in gevallen waarin sprake is van een verdenking van zeer

104 *Kamerstukken II 1913-1914*, 286, nr. 3, p. 82.

105 Corstens 2014, p. 454.

106 Zie de redactie van artikel 67a, eerste lid, onder a Sv. Zie over de totstandkoming daarvan: Uit Beijerse 1998, p. 81-82.

107 Corstens 2014, p. 453-454.

ernstige strafbare feiten.¹⁰⁸ Hierbij worden in de wetsgeschiedenis moord, doodslag en vliegtuigkaping als voorbeelden genoemd.¹⁰⁹ In gevallen van een ernstige verdenking van een dergelijk misdrijf kan volgens de wetgever een 'gewichtige reden van maatschappelijke veiligheid', als bedoeld in artikel 67a, eerste lid, onder b Sv, bestaan, ook als er geen sprake is van recidivegevaar of gevaar voor belemmering van de waarheidsvinding. Hiervoor geldt echter wel de voorwaarde dat de rechtsorde ernstig door het feit is geschokt.¹¹⁰ Volgens de wetgever kan dit niet worden gezegd van alle feiten die zijn te kwalificeren als doodslag of moord: "Opzettelijke levensberoving, ook met voorbedachte raad, kan immers geschieden onder zodanige omstandigheden, dat de dader, al blijft hij strafbaar, geen zwaar verwijt treft. Men denke aan gevallen op de grens van een strafuitsluitingsgrond, als overmacht, noodweer en noodweerecces."¹¹¹ Hiermee maakt de wetgever duidelijk dat het enkele gegeven dat sprake is van een verdenking van een strafbaar feit waar volgens de wet een maximale gevangenisstraf van twaalf jaar of meer is gesteld als zodanig niet voldoende is om deze grond voor voorlopige hechtenis aan te nemen. Deze benadering is in 2006 bevestigd door de Hoge Raad.¹¹²

Aldus is duidelijk dat het '12-jaarsfeit' en de 'ernstig geschokte rechtsorde' moeten worden beschouwd als cumulatieve criteria, waaraan moet zijn voldaan om deze grond aan te nemen. Wat precies onder 'ernstig geschokte rechtsorde' moet worden verstaan, volgt echter niet uit de wetsgeschiedenis.¹¹³ Hooguit kan hieruit worden afgeleid dat dit criterium beoogt om de uitwerking die de zwaarste misdrijven kunnen hebben op de samenleving in aanmerking te kunnen nemen bij de toepassing van voorlopige hechtenis¹¹⁴ en dat het uitdrukkelijk *niet* de bedoeling van de wetgever is geweest om hiermee een wettelijke grondslag te creëren voor het gebruik van voorlo-

108 *Kamerstukken II 1972-1973, 9994, nr. 8, p. 3-4.*

109 *Ibid.* Soortgelijke voorbeelden die ook in de wetsgeschiedenis worden genoemd zijn roofmoord, brandstichting met levensgevaar voor anderen, sabotage aan vliegtuigen wanneer daarvan levensgevaar te duchten is, en het opzettelijk verkopen van giftige waren. Zie: *Handelingen II 1972-1973, 48, p. 1834.*

110 *Kamerstukken II 1972-1973, 9994, nr. 8, p. 4.*

111 *Ibid.*

112 HR 21 maart 2006, ECLI:NL:HR:2006:AU8131, *NJ* 2006, 246, rov. 3.5, m.nt. Schalken: "voor de beantwoording van de vraag of de rechtsorde ernstig is geschokt door het feit waarvoor de voorlopige hechtenis is gevorderd, [is] niet beslissend de straf die op dat feit is gesteld."

113 Tijdens de behandeling van het wetsvoorstel waarin het criterium van de 'ernstig geschokte rechtsorde' werd geïntroduceerd, is in de Tweede Kamer – tevergeefs – kritiek geuit op de abstractheid van dit criterium. Zie: hierover: Uit Beijerse 1998, p. 85-87.

114 Vgl. *Handelingen II 1972-1973, 48, p. 1833-1834.*

pige hechtenis 'ter bescherming van de verdachte' tegen eventuele negatieve reacties uit de samenleving.¹¹⁵

C. 'Recidivegrond(en)'

Artikel 67a, tweede lid Sv bevat voorts twee recidivegronden die toepassing van voorlopige hechtenis kunnen rechtvaardigen. Zo kan voorlopige hechtenis op grond van sub 2° worden bevolen indien er ernstig rekening mee moet worden gehouden dat de verdachte een misdrijf gaat plegen waarop naar de wettelijke omschrijving een gevangenisstraf van zes jaren of meer is gesteld of waardoor de veiligheid van de Staat of van personen of goederen in gevaar komt. De wetgever heeft benadrukt dat dit recidivegevaar niet per se betrekking hoeft te hebben op een soortgelijk misdrijf als waarvoor ernstige bezwaren zijn gerezen.¹¹⁶ Wel blijkt uit de redactie van deze grond dat het recidivegevaar moet zijn gericht op een misdrijf van een zekere ernst; het moet immers gaan om een '6-jaarsfeit' of een feit dat gevaar oplevert voor de veiligheid van de Staat, personen of goederen. Slechts in dergelijke gevallen kan volgens de wetgever het belang van de veiligheid van de maatschappij rechtvaardigen dat inbreuk wordt gemaakt op het belang van de verdachte om zijn vrijheid te mogen behouden zolang zijn schuld niet door de rechter bewezen is verklaard.¹¹⁷ Hierbij heeft volgens de totstandkomingsgeschiedenis van deze bepaling ook een rol gespeeld dat de wetgever de vrees voor nieuwe misdrijven beschouwt als de meest "onbepaalde" grond voor voorlopige hechtenis: "Het gaat in dit geval immers om een veronderstelling waarin uit de aard der zaak altijd een belangrijk element van onzekerheid schuil gaat."¹¹⁸ Deze vrees voor nieuwe misdrijven moet dan ook in elk geval op concrete omstandigheden worden gebaseerd; "een abstract gevaar voor het plegen van enig misdrijf vormt geen voldoende grond", aldus de wetgever.¹¹⁹

Sinds 1995 kent artikel 67a, tweede lid Sv in sub 3° evenwel ook een grondslag om voorlopige hechtenis toe te passen op basis van recidivegevaar dat betrekking heeft op een aantal specifieke delicten waarop geen gevangenisstraf van zes jaar of meer staat gesteld. Er moet dan wel sprake zijn van een verdenking van één van de in die bepaling opgesomde strafbare feiten – voornamelijk vermogensdelicten – terwijl nog geen vijf jaren

115 De toenmalige minister Van Agt zei hierover: "Ik wil geen formuleringen in de wet opnemen die ertoe strekken dat voorlopige hechtenis, althans mede, in het belang van de verdachte zelf, om zijn bestwil, kan worden bevolen." Zie *Handelingen II 1972-1973*, 48, p. 1833.

116 *Kamerstukken II 1972-1973*, 9994, nr. 8, p. 8.

117 *Kamerstukken I 1973-1974*, 9994, nr. 14, p. 5. Zie hierover ook: Uit Beijerse 1998, p. 83-85.

118 *Ibid.*

119 *Kamerstukken II 1972-1973*, 9994, nr. 8, p. 8. Hierbij wordt gewezen op de formulering van artikel 67a, eerste lid, onder b Sv (*uit bepaalde omstandigheden* moet blijken van een gewichtige reden van maatschappelijke veiligheid, welke de onverwijlded vrijheidsbeneming vordert), alsook naar de concrete motiveringsplicht van artikel 78, tweede lid Sv (zie par. 4.4.4).

zijn verlopen sinds de dag waarop de verdachte wegens een van die feiten onherroepelijk tot een vrijheidsbenemende straf of -maatregel, een vrijheidsbeperkende maatregel of een taakstraf is veroordeeld dan wel bij onherroepelijke strafbeschikking een taakstraf is opgelegd en voorts er ernstig rekening mee moet worden gehouden dat de verdachte wederom een van die strafbare feiten zal begaan. Dit wordt in de praktijk ook wel de '5-jaarsrecidivegrond' genoemd. Uit de Memorie van Toelichting volgt dat de vrees voor herhaling bij deze grond hoofdzakelijk mag worden afgeleid uit de justitiële documentatie van de verdachte. Hiermee wordt volgens de wetgever aangesloten bij de praktijk: "Of gevaar voor recidive bij delicten als diefstal, heling, verduistering, oplichting of flessentrekkerij aanwezig moet worden geacht, wordt in grote mate bepaald door het strafblad van de verdachte."¹²⁰ Oorspronkelijk is deze bepaling primair bedoeld om voorlopige hechtenis te kunnen inzetten tegen (verslaafde) veelplegers die voortdurend lichte vermogensdelicten plegen.¹²¹ In de loop der jaren zijn er ook strafbare feiten toegevoegd die niet het karakter hebben van een vermogensdelict, zoals bedreiging met geweld (art. 285 Sr).

D. 'Snelrechtgrond'

Sinds 1 januari 2015 bevat artikel 67a, tweede lid, onder 4° Sv een grondslag om de inbewaringstelling te bevelen indien sprake is van een verdenking van een in deze bepaling opgesomd geweldsdelict, begaan op een voor het publiek toegankelijke plaats, dan wel gericht tegen personen met een publieke taak¹²², waardoor maatschappelijke onrust is ontstaan en de berechting via het snelrecht (lees: uiterlijk binnen een termijn van zeventien dagen en achttien uur na aanhouding van de verdachte) zal plaatsvinden. Volgens de Memorie van Toelichting vervult deze grond voor voorlopige hechtenis de behoefte om direct passend te kunnen reageren op geweldsdelicten jegens personen met een publieke taak en/of geweldsdelicten tijdens evenementen, zoals voetbalwedstrijden, concerten en oudejaarsvieringen, in het openbaar vervoer of in de directe nabijheid van winkels, horeca of andere uitgaansgelegenheden.¹²³ De wetgever benadrukt dat dergelijke

120 *Kamerstukken II 1992-1993*, 23178, nr. 3, p. 6. Zie ook: Uit Beijerse 1998, p. 190.

121 Uit de Memorie van Toelichting volgt dat deze bepaling voortkomt uit onvrede over de situatie waarin de politie voortdurend recidiverende verdachten niet in voorlopige hechtenis kon houden en weer vrij moest laten, zelfs als het gevaar aanwezig werd geacht dat zij, wellicht dezelfde dag nog, opnieuw een dergelijk feit zouden begaan. Dit is volgens de wetgever voor zowel de politie als het slachtoffer onbevredigend en zou onrust veroorzaken in de samenleving. Ook wordt er door de wetgever op gewezen dat toepassing van voorlopige hechtenis ten aanzien van verslaafde veelplegers van waarde zou kunnen zijn, omdat de schorsing onder voorwaarden mogelijkheden biedt om drang uit te oefenen teneinde deze verdachten ertoe te bewegen zich onder behandeling te stellen. Zie: *Kamerstukken II 1992-1993*, 23178, nr. 3, p. 2. Zie ook: Uit Beijerse 1998, p. 190.

122 Uit artikel 67a, vijfde lid Sv volgt dat onder personen met een publieke taak zijn begrepen: personen die ten behoeve van het publiek en in het algemeen belang een hulp- of dienstverlenende taak vervullen.

123 *Kamerstukken II 2011-2012*, 33360, nr. 3, p. 1.

strafbare feiten een “ernstig gevaarzettend karakter voor personen” hebben en “ernstige verstoringen van de openbare orde” veroorzaken, hetgeen zou leiden tot “grote maatschappelijke onrust en verontwaardiging”.¹²⁴ Om deze reden is volgens de wetgever “gelet op de maatschappelijke veiligheid, een directe reactie (lik op stuk) nodig om aan de verdachte en de omgeving duidelijk te maken dat het gedrag beëindigd wordt en onaanvaardbaar is.”¹²⁵ Hiermee wordt “direct en in persoon een passende justitiële reactie op strafbaar gedrag gegeven ten opzichte van de verdachte en ten opzichte van de samenleving”, aldus de wetgever.¹²⁶ In de literatuur is evenwel kritisch gereageerd op deze uitbreiding van de gronden voor voorlopige hechtenis, waarbij onder meer is betoogd dat de ‘snelrechtgrond’ strijd oplevert met de onschuldpresumptie.¹²⁷

E. ‘Onderzoeksgrond’

Voorlopige hechtenis kan ook worden toegepast indien dit in redelijkheid noodzakelijk is voor het, anders dan door verklaringen van de verdachte, aan de dag brengen van de waarheid (art. 67a, tweede lid, onder 5° Sv). Uit de wetsgeschiedenis volgt dat met de uitdrukking “aan de dag brengen van de waarheid” wordt bedoeld op “het tot klaarheid brengen van de feiten waarover de rechter heeft te oordelen”.¹²⁸ Hoewel daartoe ook feiten betreffende de persoon van de verdachte kunnen behoren, benadrukt de wetgever dat het niet is toegestaan om “een verdachte preventief gedetineerd te houden op de enkele grond, dat het voor het onderzoek gemakkelijker is wanneer hij voorshands ter beschikking van de justitie blijft”.¹²⁹ Bovendien laat de frase ‘anders dan door verklaringen van de verdachte’ er geen twijfel over bestaan dat voorlopige hechtenis in elk geval niet mag worden gebruikt om de verdachte tot een bekentenis te brengen.¹³⁰ De grond van artikel 67a, tweede lid, onder 5° Sv kan volgens de wetsgeschiedenis enkel worden toegepast als dit noodzakelijk is voor “het voorkomen van pogingen tot belemmering van het onderzoek”, dan wel “frustratie van het onderzoek”, waarmee de wetgever primair het gevaar voor collusie en het wegmaken van sporen voor ogen heeft.¹³¹ Aangenomen wordt dat hieronder in elk geval ook het gevaar voor beïnvloeding van getuigen wordt begrepen.¹³²

124 *Ibid.*

125 *Ibid.*, p. 1-2.

126 *Ibid.*, p. 2.

127 Zie o.m.: Haveman & Van Lent 2012, p. 94-101; Corstens 2014, p. 460-461.

128 *Kamerstukken II 1972-1973, 9994*, nr. 8, p. 8.

129 *Ibid.*

130 Vgl. *Kamerstukken II 1972-1973, 9994*, nr. 32. Zie hierover ook: Uit Beijerse 1998, p. 83.

131 Zie resp.: *Kamerstukken II 1913-1914, 286*, nr. 3, p. 84 en *Kamerstukken II 1972-1973, 9994*, nr. 8, p. 4.

132 Corstens 2014, p. 458-459.

F. Een jeugdspecifieke grond?

De hierboven besproken gronden voor voorlopige hechtenis, zoals neergelegd in artikel 67a, eerste en tweede lid Sv, zijn onverkort van toepassing op zowel minderjarige verdachten als volwassen verdachten. Het Wetboek van Strafvordering kent geen jeugdspecifieke gronden voor voorlopige hechtenis. In het verleden is echter wel geopperd om een extra grond voor voorlopige hechtenis toe te voegen die uitsluitend van toepassing zou zijn op minderjarigen.

In 1951 stelde de Commissie Overwater, die door de toenmalige Minister van Justitie was ingesteld met het doel van advies te dienen over de vraag in welke richting het rijkstucht- en opvoedingswezen en in verband daarmee het kinderstrafrecht zich zou moeten ontwikkelen, voor om een nieuwe grond voor voorlopige hechtenis van minderjarigen in te voeren, waarmee zou worden voorzien “in de behoefte aan een mogelijkheid om een minderjarige verdachte direct aan zijn milieu te onttrekken en onder te brengen op een geschikte plaats”, ongeacht of zou zijn voldaan aan één van de andere gronden voor voorlopige hechtenis.¹³³ Volgens de Commissie Overwater zou aan de kinderrechter kunnen worden toevertrouwd te beoordelen of “het belang van de minderjarige een overbrenging uit zijn milieu naar een andere plaats bepaaldelijk eist”.¹³⁴ Tegen deze achtergrond heeft de Commissie voorgesteld om het bevelen van voorlopige hechtenis mogelijk te maken “indien het belang van de minderjarige dit bepaaldelijk vordert”, waarbij zij benadrukte dat het enkel zou gaan om een nieuwe *grond* voor voorlopige hechtenis; de vereisten dat sprake moet zijn van een verdenking van een strafbaar feit waarvoor voorlopige hechtenis is toegelaten en ernstige bezwaren moeten zijn gerezen tegen de verdachte zouden onverkort van toepassing blijven.¹³⁵

De wetgever heeft deze voorgestelde nieuwe grond echter niet overgenomen.¹³⁶ Volgens de wetgever betreft vrijheidsbeneming van een verdachte in de voorfase van het strafproces een zodanig ernstige ingreep in de persoonlijke vrijheid dat, ook als het gaat om minderjarige verdachten, hiertoe enkel mag worden overgaan op basis van de in de wet opgesomde strafvorderlijke gronden (vgl. het huidige artikel 67a, eerste en tweede lid Sv).¹³⁷ Naar het oordeel van de wetgever is de voorlopige hechtenis “nu eenmaal een vexatoire maatregel van strafprocessuele aard, waarvan de toepassing enkel met een beroep op het belang van de minderjarige niet kan worden gerechtvaardigd.”¹³⁸ Aldus heeft de wetgever zich destijds op het standpunt gesteld dat het gebruik van voorlopige hechtenis op grond van “het belang van de minderjarige” onverenigbaar is met het karakter van de voorlopige

133 Commissie Overwater 1951, p. 73.

134 *Ibid.*

135 *Ibid.*

136 *Kamerstukken II 1955-1956*, 4141, nr. 3, p. 15.

137 *Ibid.*

138 *Ibid.*

hechtenis als strafvorderlijk dwangmiddel en niet past bij de terughoudendheid waarmee met dit ingrijpende middel zou moeten worden omgegaan.

4.4.2.4 *Anticipatiegebod*

Voorlopige hechtenis mag, ingevolge artikel 67a, derde lid Sv, niet worden toegepast in het geval ernstig rekening moet worden gehouden met de mogelijkheid dat de verdachte bij veroordeling geen onvoorwaardelijke vrijheidsbenemende straf of maatregel zal worden opgelegd, dan wel dat de duur van de voorlopige hechtenis de duur van de op te leggen vrijheidsbenemende sanctie zal overschrijden. De rechter zal dus enigszins moeten anticiperen op de mogelijk op te leggen sanctie. De wetgever heeft deze bepaling evenwel bewust negatief geformuleerd om duidelijk te maken dat dit anticipatiegebod uitsluitend strekt tot begrenzing van het gebruik van voorlopige hechtenis en de duur daarvan, en nimmer mag worden gebruikt als rechtvaardiging voor toepassing van voorlopige hechtenis of de verlenging daarvan.¹³⁹ Gesteld kan worden dat de begrenzende werking van het anticipatiegebod in beginsel nog sterker zal doorwerken in het jeugdstrafrecht dan in het commune strafrecht, daar het jeugdsanctiestelsel zich kenmerkt door relatief lage strafmaxima en een groot aanbod van niet-vrijheidsbenemende straffen en maatregelen.¹⁴⁰

4.4.3 Tenuitvoerlegging van voorlopige hechtenis en schorsing daarvan

Anders dan de zojuist beschreven procedure, termijnen, gevallen en gronden van de voorlopige hechtenis, wordt de (rechterlijke beslissing over de) tenuitvoerlegging van de voorlopige hechtenis van minderjarigen primair gereguleerd door jeugdspecifieke wet- en regelgeving (zie par. 4.4.3.1). Dit geldt – weliswaar niet volledig, maar wel voor een belangrijk deel – ook voor de schorsing van de tenuitvoerlegging van voorlopige hechtenis en de bijzondere voorwaarden die daaraan kunnen worden verbonden (zie par. 4.4.3.2 e.v.).

4.4.3.1 *Plaats van tenuitvoerlegging*

De rechter-commissaris of raadkamer die de voorlopige hechtenis van een jeugdige verdachte beveelt, kan voor de tenuitvoerlegging daarvan iedere “daartoe geschikte plaats” aanwijzen (art. 493, derde lid, eerste volzin Sv).¹⁴¹ Dit zal doorgaans de justitiële jeugdinstelling zijn, daar deze instelling, ingevolge artikel 8, eerste lid, onder a Bjj, expliciet is aangemerkt als bestem-

139 Vgl. *Kamerstukken II 1972-1973, 9994, nr. 8, p. 9.*

140 Van den Brink & Liefwaard 2014, p. 50.

141 Op grond van artikel 493, tweede lid Sv dient de rechter-commissaris of raadkamer in het bevel tot voorlopige hechtenis die voorschriften op te nemen die voor een juiste tenuitvoerlegging daarvan nodig worden geacht.

ming voor de tenuitvoerlegging van voorlopige hechtenis van minderjarige verdachten. Toch heeft de wetgever ook het huis van bewaring niet bij voorbaat willen uitsluiten als “geschikte plaats”¹⁴² Wel stelde de wetgever dat moet worden getracht de onderbrenging van een minderjarige in een huis van bewaring zoveel mogelijk te voorkomen door zorg te dragen voor voldoende adequate capaciteit in justitiële jeugdinstellingen.¹⁴³ De oorspronkelijke ratio achter artikel 493, derde lid, eerste volzin Sv – waarvan de inhoud reeds stamt uit de Kinderwetten van 1905 – is immers juist het voorkomen dat minderjarige verdachten “in eene gewone gevangenis” worden ingesloten, daar deze plaats ongeschikt wordt geacht, “omdat daar niet zoodanig toezicht op hen kan worden uitgeoefend als zij wegens hunnen leeftijd behoeven”.¹⁴⁴ De achterliggende gedachte van deze bepaling is dat als het bevelen van voorlopige hechtenis van een minderjarige noodzakelijk is, de tenuitvoerlegging daarvan dient te geschieden op een wijze die voor de minderjarige zo min mogelijk schadelijk is, zo blijkt ook uit een driedelige toelichting op deze oorspronkelijke bepaling van Van Hamel (1905):

- “1° de preventieve hechtenis worde spaarzaam toegepast;
- 2° toch zal zij niet zelden noodig zijn, vooral om deugnieten van de straat te houden;
- 3° dan moet de preventieve hechtenis zoo min mogelijk schadelijk voor ‘t kind te zijn, en zoo kort mogelijk duren.”¹⁴⁵

Artikel 493, derde lid Sv is ook uitdrukkelijk bedoeld om de rechter-commissaris of raadkamer de mogelijkheid te geven om een niet-justitiële omgeving aan te wijzen als “geschikte plaats” voor de tenuitvoerlegging van voorlopige hechtenis van minderjarigen. Uit de wetsgeschiedenis volgt dat hierbij in elk geval kan worden gedacht aan de ouderlijke woning van de minderjarige.¹⁴⁶ Hiermee biedt artikel 493, derde lid Sv aldus een wettelijke grondslag voor huisarrest als modaliteit van voorlopige hechtenis. Ook biedt deze bepaling *an sich* de ruimte om de voorlopige hechtenis van een minderjarige bijvoorbeeld in een accommodatie voor gesloten jeugdhulp ten uitvoer te leggen, ook al lijkt de wetgever dit met de sinds 1 januari 2010 geldende

142 *Kamerstukken II* 1989-1990, 21327, nr. 3, p. 43.

143 *Ibid.*

144 *Kamerstukken II* 1897-1898, 219, nr. 3, p. 19.

145 Van Hamel 1905, p. 91.

146 *Ibid.*; *Kamerstukken II* 1955-1956, 9994, nr. 1-2, p. 5; *Kamerstukken II* 1989-1990, 21 327, nr. 3, p. 43.

scheiding tussen strafrechtelijk en civielrechtelijk geplaatste minderjarigen te hebben willen uitsluiten.¹⁴⁷

Voorts stelt artikel 493, derde lid, tweede volzin Sv dat in het bevel tot voorlopige hechtenis kan worden bepaald dat de minderjarige verdachte gedurende de nacht in een justitiële jeugdinrichting, dan wel op een andere daartoe geschikt geachte plaats verblijft, en gedurende de dag in de gelegenheid wordt gesteld de inrichting of die plaats te verlaten.¹⁴⁸ Hiermee is voorzien in een uitdrukkelijke basis voor nachtdetentie als modaliteit van voorlopige hechtenis in jeugdstrafzaken.¹⁴⁹ Hiermee wordt de minderjarige in staat gesteld om tijdens de tenuitvoerlegging van de voorlopige hechtenis zijn school, werk, stage of dagbehandeling buiten de inrichting te vervolgen.¹⁵⁰ De achterliggende gedachte is dat onderbrekingen van met name de schoolloopbaan “om voor de hand liggende redenen onwenselijk” zijn, daar deze ertoe kunnen leiden dat de minderjarige “de aansluiting bij de samenleving mist en in recidive vervalt”, aldus de wetgever.¹⁵¹ De formulering van artikel 493, derde lid, tweede volzin Sv lijkt voorts ook ruimte te laten om de voorlopige hechtenis ten uitvoer te leggen in de vorm van nachtelijk huisarrest (ofwel een avondklok).¹⁵²

4.4.3.2 Schorsing van tenuitvoerlegging

Als de rechter-commissaris of raadkamer de voorlopige hechtenis van een verdachte beveelt, hoeft dit niet te betekenen dat dit bevel ook daadwerkelijk ten uitvoer wordt gelegd. De wet voorziet de rechter-commissaris of raadkamer die het bevel tot voorlopige hechtenis afgeeft namelijk van de

147 Uit de wetsgeschiedenis inzake de scheiding van civielrechtelijk en strafrechtelijk geplaatste minderjarigen kan worden afgeleid dat de wetgever niet voor ogen heeft dat een strafrechtelijke maatregel ten uitvoer wordt gelegd in een accommodatie voor gesloten jeugdhulp. Zo wordt in de Memorie van Toelichting gesteld: “Met een indicatie van bureau jeugdzorg en een machtiging gesloten jeugdzorg kan een jeugdige, niettegenstaand het feit dat deze een strafbaar feit heeft gepleegd, in de gesloten jeugdzorg geplaatst worden. Hiervoor is het wel noodzakelijk dat de straf of strafrechtelijke maatregel afgerond is” (zie *Kamerstukken II 2005-2006*, 30 644, nr. 3, p. 25). Tegelijkertijd biedt artikel 27, tweede lid BTJ wel ruimte om een verblijf in een accommodatie voor jeugdhulp als bijzondere voorwaarde aan een schorsing van voorlopige hechtenis te verbinden.

148 Uit de Memorie van Toelichting volgt dat de minderjarige bij nachtdetentie in beginsel in de weekenden ook overdag in de justitiële jeugdinrichting verblijft. Zie: *Kamerstukken II 2008-2009*, 31915, nr. 3, p. 22.

149 Wet van 13 december 2010, *Stb.* 2010, nr. 818. Zie hierover: Uit Beijerse & Jansen 2011.

150 Volgens de Memorie van Toelichting is deze dagbesteding “aan strikte regels gebonden” en is de justitiële jeugdinrichting ook overdag verantwoordelijk voor het toezicht op de minderjarige. Zie: *Kamerstukken II 2008-2009*, 31915, nr. 3, p. 22.

151 *Kamerstukken II 2008-2009*, 31915, nr. 3, p. 22.

152 De vraag is hoe dit zich verhoudt tot de mogelijkheid om een locatiegebod, waaronder dus ook een avondklok, als bijzondere voorwaarde te verbinden aan de schorsing van de voorlopige hechtenis (art. 27, eerste lid, onder 4° BTJ).

mogelijkheid om de tenuitvoerlegging van dit bevel te schorsen¹⁵³ onder voorwaarden die – volgens de wetsgeschiedenis – strekken tot verwezenlijking van het doel waarvoor de voorlopige hechtenis is bevolen.¹⁵⁴ Deze mogelijkheid bestaat ten aanzien van zowel meerderjarige als minderjarige verdachten (vgl. art. 80 Sv en art. 493, eerste lid Sv). De wetgever heeft hierbij bewust gekozen voor een model waarin pas *nadat* een bevel tot voorlopige hechtenis is afgegeven, kan worden overgegaan tot de schorsing onder voorwaarden om te waarborgen dat hiervan enkel gebruik wordt gemaakt als aan alle criteria voor het bevelen van voorlopige hechtenis is voldaan.¹⁵⁵ Met deze constructie moet aldus worden voorkomen dat verdachten in gevallen waarin geen voorlopige hechtenis zou zijn bevolen toch worden onderworpen aan allerlei voorwaarden.¹⁵⁶ Hieruit kan worden afgeleid dat de wetgever de schorsing onder voorwaarden uitsluitend heeft bedoeld als *alternatief* voor voorlopige hechtenis en niet als zelfstandige modaliteit voor interventies in de voorfase van het strafproces (vgl. par. 4.3.4).

In de literatuur is echter ook kritiek geuit op de constructie die besloten ligt in het schorsingsmodel. Er is door verschillende auteurs op gewezen dat de formulering van de grond voor het bevelen van voorlopige hechtenis in artikel 67a, eerste lid, onder b Sv, waarin wordt geëist dat sprake is van “een gewichtige reden van maatschappelijke veiligheid, welke de onverwijilde vrijheidsbeneming vordert”, strikt genomen geen ruimte laat om vervolgens middels een schorsing onder voorwaarden alsnog over te gaan tot invrijheidstelling van de verdachte.¹⁵⁷ Van Veen wijst erop dat deze constructie het risico in zich draagt dat het bevel tot voorlopige hechtenis enkel wordt afgegeven om vervolgens de nodig geachte voorwaarden te kunnen opleggen.¹⁵⁸ Tegelijkertijd wordt door hem onderkend dat de constructie van de schorsing onder voorwaarden het voordeel heeft dat de rechter hierdoor welhaast wordt gedwongen de doelen van het bevel tot voorlopige hechtenis in ogen-schouw te nemen bij het bepalen van de schorsingsvoorwaarden.¹⁵⁹

Uit de wetgeschiedenis kan worden afgeleid dat het onderliggende doel van de schorsing onder voorwaarden is dat deze bijdraagt aan “een beperking in de daadwerkelijke toepassing van voorlopige hechtenis”.¹⁶⁰ Dat de wetgever in jeugdstrafzaken extra veel waarde hecht aan dit doel, blijkt wel uit het jeugdspecifieke artikel 493, eerste lid Sv. Anders dan de commune rege-

153 Onder ‘schorsen’ wordt ook ‘opschorten’ verstaan (vgl. art. 88 Sv). Formeel betekent schorsen het onderbreken van de lopende tenuitvoerlegging van de voorlopige hechtenis. Opschorten betekent in feite dat de rechter-commissaris de bevolen inbewaringstelling direct schorst, waardoor de tenuitvoerlegging van de voorlopige hechtenis (vooralsnog) niet aanvangt. Zie ook: Corstens 2014, p. 474.

154 *Kamerstukken II* 1913-1914, 286, nr. 3, p. 84.

155 *Ibid.*

156 *Ibid.*

157 Van Veen 1974, p. 164-165; Reijntjes 1994, p. 138-139; Corstens 2014, p. 472-474.

158 Van Veen 1974, p. 165.

159 *Ibid.*

160 *Kamerstukken II* 1968-1969, 9994, nr. 3, p. 8; *Kamerstukken II* 1968-1969, 9994, nr. 4, p. 16.

ling van de schorsing in artikel 80 Sv, schrijft artikel 493, eerste lid Sv expliciet voor dat de rechter die de voorlopige hechtenis van een minderjarige verdachte beveelt ambtshalve gehouden is na te gaan of de tenuitvoerlegging van dat bevel, hetzij onmiddellijk, hetzij na een bepaald tijdsverloop, kan worden geschorst. Dit voorschrift is in 1995 in de wet gekomen op advies van de Commissie Anneveldt, die daarbij wijst op de "bijzonder kwetsbare positie" van de jeugdige verdachte en nadrukkelijk is uitgegaan van de aanname dat "de stelling dat de voorlopige hechtenis vooral in strafzaken tegen jeugdigen zo beperkt mogelijk moet worden toegepast [...] nauwelijks tegenspraak [zal] ontmoeten".¹⁶¹ Hieruit zou volgen dat in gevallen waarin het bevelen van voorlopige hechtenis niettemin onvermijdelijk is, de rechter zich dient te bezinnen op de vraag of schorsing mogelijk is. "Het lijkt goed de rechter, ook al is het dan wellicht ten overvloede (zie art. 80 e.v. Sv), nog eens hierop te wijzen", zo stelt de Commissie.¹⁶² In de kern ligt aan artikel 493, eerste lid Sv de gedachte ten grondslag dat er – in de woorden van de Commissie – "weliswaar omstandigheden kunnen zijn die, op zichzelf beschouwd, een dwingende indicatie opleveren voor onvoorwaardelijke vrijheidsbeneming, maar dat, bij het bestaan van een – aan andere omstandigheden te onttelen – voldoende contra-indicatie, niettemin met de voorwaardelijke modaliteit mag of moet worden volstaan".¹⁶³ Hiermee komt deze bepaling volgens de wetgever tegemoet aan het belang om de mogelijkheid te hebben om ten aanzien van een minderjarige een "genuanceerde reactie" te geven op het strafbare feit dat aanleiding geeft tot een vordering tot voorlopige hechtenis.¹⁶⁴ In recente beleidsstukken wordt de bepaling van artikel 493, eerste lid Sv ook wel aangeduid als het uitgangspunt 'schorsen, tenzij', dat leidend zou zijn voor de voorlopige hechtenis in jeugdstrafzaken.¹⁶⁵

4.4.3.3 Schorsingsvoorwaarden

De rechter-commissaris of raadkamer kan slechts besluiten om de tenuitvoerlegging van de voorlopige hechtenis te schorsen indien de verdachte zich – al dan niet onder zekerheidsstelling¹⁶⁶ – bereid verklaart tot nakoming van de aan de schorsing te verbinden voorwaarden (art. 493, zesde lid Sv jo. art. 80, eerste lid Sv). Steeds worden drie algemene voorwaarden aan de schorsing verbonden (art. 493, zesde lid Sv jo. art. 80, tweede lid Sv). Een eerste algemene voorwaarde is dat de verdachte, indien de opheffing van de schorsing wordt bevolen, zich niet aan de tenuitvoerlegging van het bevel tot voorlopige hechtenis zal onttrekken (art. 80, tweede lid, onder 1° Sv). Een

161 Wet van 7 juli 1994, *Stb.* 1994, 528 (inw.tr.: 1 september 1995). Zie: Commissie Anneveldt 1982, p. 24 en 47. En voorts: *Kamerstukken II* 1989-1990, 21 327, nr. 1-2, p. 12; *Kamerstukken II* 1989-1990, 21 327, nr. 3, p. 42; *Kamerstukken II* 1992-1993, 21 327, nr. 14, p. 13.

162 Commissie Anneveldt 1982, p. 47.

163 *Ibid.*, p. 47-48.

164 *Kamerstukken II* 1989-1990, 21 327, nr. 3, p. 43.

165 *Kamerstukken II* 2014-2015, 28741/29270, nr. 25, p. 2.

166 Zie artikel 80, derde lid Sv.

tweede algemene voorwaarde is dat de verdachte zich niet aan de tenuitvoerlegging van een eventueel bij veroordeling op te leggen vrijheidsstraf zal onttrekken (art. 80, tweede lid, onder 2° Sv).¹⁶⁷ Een derde algemene voorwaarde is dat de verdachte, voor zover aan de schorsing voorwaarden zijn verbonden betreffende het gedrag van de verdachte, ten behoeve van het vaststellen van zijn identiteit medewerking verleent aan het nemen van een of meer vingerafdrukken of een identiteitsbewijs ter inzage aanbiedt (art. 80, tweede lid, onder 3° Sv).

In jeugdstrafzaken kan de rechter-commissaris of de raadkamer, na advies te hebben ingewonnen bij de Raad voor de Kinderbescherming, ook bijzondere voorwaarden aan de schorsing verbinden (artikel 493, zesde lid Sv). De aan de schorsing te verbinden bijzondere voorwaarden zijn opgesomd in artikel 27, eerste lid Besluit tenuitvoerlegging jeugdstrafrecht (BTJ)¹⁶⁸ en betreffen: (1°) het houden aan de aanwijzingen van de jeugdreclassering, ook indien deze aanwijzingen inhouden dat de verdachte zich onder behandeling van een bepaalde deskundige of bepaalde instantie zal stellen; (2°) het aanvaarden van intensieve begeleiding; (3°) het volgen van een leerproject voor ten hoogste 120 uren; (4°) een locatiegebod; (5°) een meldplicht; (6°) een contactverbod; (7°) een locatieverbod; (8°) een verbod op het gebruik van verdovende middelen of alcohol en de verplichting om mee te werken met urinecontroles of bloedonderzoek; en (9°) andere bijzondere voorwaarden, het gedrag van de jeugdige betreffende. Aan de bijzondere voorwaarden kan elektronisch toezicht worden verbonden (art. 27, derde lid BTJ). De behandeling als bedoeld onder 1° of een voorwaarde als bedoeld onder 9° kan bestaan uit een vorm van jeugdhulp,¹⁶⁹ doch slechts indien het college van burgemeesters en wethouders ten aanzien van de verdachte een besluit heeft genomen waaruit blijkt dat deze vorm van hulp is aangewezen (art. 27, tweede lid BTJ). Ondanks dat de schorsing van de voorlopige hechtenis als zodanig niet aan termijnen is gebonden,¹⁷⁰ kan de rechter de werking van de bijzondere voorwaarden beperken tot een bij de beslissing tot schorsing van de voorlopige hechtenis te bepalen tijdsduur, met dien verstande dat een behandeling als bedoeld onder 1°, de begeleiding als bedoeld onder 2° en de voorwaarde als bedoeld onder 9° de duur van zes maanden niet mag overschrijden (art. 27, derde lid BTJ).

De opsomming van de bijzondere schorsingsvoorwaarden in artikel 27, eerste lid BTJ is niet limitatief, daar het onder 9° een open geformuleerde restcategorie bevat. Hierdoor heeft de rechter-commissaris of raadkamer

167 Deze voorwaarde heeft volgens de wettekst betrekking op gevallen waarin de verdachte wordt veroordeeld tot 'andere dan vervangende vrijheidsstraf'.

168 Tot 1 april 2014 waren de schorsingsvoorwaarden neergelegd in artikel 2, eerste lid Besluit gedragsbeïnvloeding jeugdigen (BGJ).

169 Vgl. artikel 1.1 Jeugdwet.

170 In de rechtspraak is bevestigd dat de termijnen van de inbewaringstelling, gevangenneming en gevangenhouding niet doorlopen tijdens de schorsing. Zie: Hof Arnhem 14 oktober 1976, NJ 1977, 177, m.nt. Van Veen, aangehaald in: Minkenhof / Reijntjes 2009, p. 170.

ruimte om creatief om te gaan met het stellen van bijzondere schorsingsvoorwaarden. Toch zijn de mogelijkheden niet onbegrensd. Uit de wetsgeschiedenis volgt dat de wetgever het opleggen van overwegend bestraffende interventies, zoals een werkstraf of een lang en zwaar behandelprogramma, als bijzondere voorwaarden bij de schorsing van de voorlopige hechtenis uitdrukkelijk heeft willen uitsluiten, omdat dit strijdig zou zijn met de onschuldpresumptie.¹⁷¹ Voorts kunnen slechts bijzondere voorwaarden aan de schorsing worden verbonden, voor zover de jeugdige verdachte hiermee instemt (art. 493, zesde lid Sv). Deze instemming moet blijken uit een door de verdachte ondertekende verklaring, waarin de aard en inhoud van de bijzondere voorwaarden zijn omschreven, dan wel uit het proces-verbaal ter terechtzitting (art. 27, vijfde lid BTJ).

In het geval de rechter-commissaris of de raadkamer besluit tot schorsing van de voorlopige hechtenis, dient het daartoe strekkende bevel zodanige bepalingen te bevatten als voor de juiste uitvoering daarvan nodig worden geacht (art. 493, tweede lid Sv). Een dergelijk bevel tot schorsing dient de aan de schorsing verbonden voorwaarden helder uiteen te zetten. Voorts kan dit bevel de opdracht voor de jeugdreclassering bevatten om toezicht te houden op de naleving van de schorsingsvoorwaarden en de verdachte ten behoeve daarvan te begeleiden (art. 493, eerste lid Sv).¹⁷² Gedurende de schorsing kan de rechter-commissaris of raadkamer ambtshalve, op de vordering van het Openbaar Ministerie of op het verzoek van de verdachte, in het bevel tot schorsing wijziging brengen (artikel 81, eerste lid Sv).¹⁷³ Hier tegen staat voor de officier van justitie binnen uiterlijk veertien dagen hoger beroep open bij de rechtbank of het gerechtshof (art. 87, eerste lid Sv). De beslissing tot wijziging van het bevel tot schorsing is evenwel dadelijk uitvoerbaar (art. 86, vijfde lid Sv).

4.4.3.4 Opheffing van de schorsing

De rechter-commissaris of raadkamer kan ambtshalve of op de vordering van het Openbaar Ministerie te allen tijde de opheffing van de schorsing bevelen (art. 82, eerste lid Sv). Dit betekent dat het bevel tot voorlopige hechtenis dat aanvankelijk was geschorst, alsnog ten uitvoer wordt gelegd. Het

171 *Kamerstukken II 2005–2006*, 30 332, nr. 3, p. 14.

172 Overigens wordt in deze bepaling ten onrechte van een “veroordeelde” gesproken. Dit moet uiteraard “verdachte” zijn en kan niet anders dan een fout zijn geweest bij het opstellen van de wettekst. Zie ook: *Uit Beijerse 2009*, p. 318-319.

173 De wet verplicht de rechter echter niet tot het ambtshalve periodiek toetsen van lopende schorsingsvoorwaarden. Wil de verdachte gedurende de schorsing versoepeling van de voorwaarden, dan zal de verdachte derhalve veelal zelf een verzoek tot wijziging van het schorsingsbevel moeten indienen (art. 81, eerste lid Sv). Een andere mogelijkheid is dat de verdachte een verzoek tot opheffing van de aan de schorsing ten grondslag liggende voorlopige hechtenis indient (art. 69, eerste en tweede lid Sv). Opheffing van de voorlopige hechtenis heeft immers tot gevolg dat ook de schorsing ophoudt en de verdachte niet langer gebonden is aan de in dat kader gestelde schorsingsvoorwaarden.

voorschrift van artikel 82 Sv geeft geen nadere concretisering van gronden voor opheffing van de schorsing, doch juridisch zuiver geredeneerd zou men kunnen betogen dat de beslissing tot opheffing van de schorsing enkel gerechtvaardigd kan zijn als schorsingsvoorwaarden niet (langer) volstaan om de doelstellingen van het onderliggende bevel tot voorlopige hechtenis te verwezenlijken.¹⁷⁴ Uit artikel 84, eerste lid Sv kan in elk geval worden afgeleid dat het feit dat de verdachte de schorsingsvoorwaarden niet naleeft of dat bepaalde omstandigheden blijken te geven van het bestaan van het gevaar dat de verdachte zal vluchten redenen kunnen zijn om tot opheffing van de schorsing over te gaan. In dergelijke gevallen kan het Openbaar Ministerie de aanhouding van de verdachte bevelen, waarna het onverwijld de vordering tot opheffing bij de rechter moet indienen, die hier vervolgens binnen 24 uur op beslist (art. 84, eerste en tweede lid Sv). Alvorens de rechter-commissaris of raadkamer de opheffing van de schorsing beveelt, wordt de verdachte gehoord (art. 82, tweede lid Sv). In het geval de opheffing wordt bevolen wegens het niet nakomen van de schorsingsvoorwaarden, kan bij de beslissing tot opheffing tevens de eventueel gestelde zekerheid vervallen worden verklaard aan de Staat (art. 83, eerste lid Sv). Tegen het bevel tot opheffing van de schorsing staat voor de verdachte geen hoger beroep open.

4.4.4 Motiveringsplicht

De wet schrijft voor dat een bevel tot voorlopige hechtenis door de rechter wordt gemotiveerd.¹⁷⁵ Volgens artikel 78, tweede lid Sv omschrijft het bevel zo nauwkeurig mogelijk het strafbare feit ten aanzien waarvan de verdenking is gerezen en de feiten of omstandigheden waarop de ernstige bezwaren tegen de verdachte zijn gegrond, alsmede de gedragingen, feiten of omstandigheden waaruit blijkt dat de in artikel 67a gestelde voorwaarden zijn vervuld. Deze motiveringsplicht beperkt zich strikt genomen tot het bevel tot voorlopige hechtenis en strekt derhalve niet uit tot de beslissing van de rechter over de tenuitvoerlegging of de schorsing van de voorlopige hechtenis.¹⁷⁶ Het is evenwel verdedigbaar dat in jeugdstrafzaken uit de ratio van artikel 493, eerste lid Sv kan worden afgeleid dat de rechter gehouden is

174 Vgl. het subsidiariteitsbeginsel en de ratio van de schorsing onder voorwaarden, zoals beschreven in paragrafen 4.3.4 en 4.4.3.2.

175 Voor de raadkamer geldt ingevolge artikel 24, eerste lid Sv de algemene verplichting dat de beschikking van de raadkamer met redenen is omkleed. Voor wat betreft het bevel tot voorlopige hechtenis is deze verplichting nader geconcretiseerd in artikel 78, tweede lid Sv, hetwelk ook geldt voor een bevel tot voorlopige hechtenis dat wordt afgegeven door de rechter-commissaris.

176 Op 27 september 2016 is in de Tweede Kamer een motie aangenomen waarin de regering wordt verzocht te waarborgen dat de rechter goed inzicht geeft in de gronden en de ernstige bezwaren waarop de voorlopige hechtenis is gestoeld en daarbij tevens motiveert waarom een minder verstrekkend alternatief voor de voorlopige hechtenis niet passend is. Dit laatste lijkt te impliceren dat wordt beoogd dat ook de beslissing over de schorsing onder voorwaarden onder de motiveringsplicht zou moeten vallen. Zie: *Kamerstukken II* 2015-2016, 29279, nr. 346.

om ook de beslissing over de schorsing te motiveren, zeker als wordt beslist om de voorlopige hechtenis niet te schorsen.¹⁷⁷

4.4.5 Verrekening

De wet schrijft voor dat de periode die een verdachte doorbrengt in voorlopige hechtenis in mindering wordt gebracht op een bij veroordeling opgelegde tijdelijke gevangenisstraf, hechtenis of taakstraf (art. 27, eerste lid Sr). Deze bepaling is van overeenkomstige toepassing op jeugddetentie en de taakstraf als jeugdsanctie (art. 77i, derde lid Sr en art. 77m, zevende lid Sr). Ook bij het opleggen van een geldboete ten aanzien van een minderjarige kan de rechter een soortgelijk bevel tot aftrek afgeven (art. 77l, zevende lid Sr jo. art. 27, derde lid Sr). In het laatstgenoemde geval is de rechter evenwel niet tot verrekening verplicht en hoeft hij ook niet uitdrukkelijk te overwegen waarom hij van die bevoegdheid geen gebruik zal maken.¹⁷⁸ De wet biedt geen basis om de voorlopige hechtenis te verrekenen met opgelegde maatregelen. Dit geldt ook voor de PIJ-maatregel en de GBM.

In het geval een vrijheidsstraf wordt opgelegd, is de rechter verplicht de duur van de voorlopige hechtenis hierop volledig in mindering te brengen (art. 27, eerste lid Sr).¹⁷⁹ Dit geldt ook als die vrijheidsstraf (deels) voorwaardelijk wordt opgelegd.¹⁸⁰ Deze aftrek wordt berekend in volle dagen en opgenomen in het vonnis (art. 27, tweede lid Sr). Wordt een taakstraf opgelegd, dan bepaalt de rechter in het vonnis volgens welke maatstaf de aftrek zal geschieden (art. 27, eerste lid Sr).¹⁸¹ Hetzelfde geldt in het geval de rechter van zijn bevoegdheid gebruik maakt om de voorlopige hechtenis te verrekenen met de hoogte van de opgelegde geldboete (art. 27, derde lid Sr).

Voorlopige hechtenis komt volgens de wet voor verrekening in aanmerking voor zover dit daadwerkelijk ten uitvoer is gelegd. De periode dat de tenuitvoerlegging van de voorlopige hechtenis is geschorst of de verdachte zich aan de tenuitvoerlegging heeft onttrokken, wordt niet op grond van artikel 27 Sr met de op te leggen straf verrekend. Dit betekent ook dat de rechter bij de straftoemeting formeel geen rekening hoeft te houden met de

177 Van den Brink 2012, p. 11.

178 HR 30 januari 1979, NJ 1979, 275.

179 Zie over het verzuim toepassing te geven aan artikel 27 Sr: HR 19 maart 2013, ECLI:NL:HR:2013:BZ4478, NJ 2013, 246, m.nt. Bleichrodt. En voorts: Limborgh 2013.

180 Dit betekent dat als de duur van het voorarrest langer is dan de duur van het onvoorwaardelijke deel van de vrijheidsstraf en de tenuitvoerlegging wordt bevolen van het voorwaardelijke deel van de vrijheidsstraf, bij die tenuitvoerlegging het resterende gedeelte van de duur van het voorarrest in mindering moet worden gebracht. Zie HR 17 maart 2017, ECLI:NL:HR:2017:462, rov. 4.2.

181 Volgens de 'LOVS-afspraken jeugd 2017' geldt in beginsel als verrekeningsleutel dat voor één dag voorarrest twee uur wordt afgetrokken van de taakstraf.

eerder aan de schorsing verbonden bijzondere voorwaarden.¹⁸² Niettemin staat het de rechter vrij om dit wel te doen.¹⁸³

4.5 DE VOORLOPIGE HECHTENIS IN DE CONTEXT VAN HET JEUGDSTRAFRECHT

Zoals in paragraaf 4.2 uiteen is gezet, heeft het Nederlandse jeugdstrafrecht met diens pedagogische benadering een bijzonder karakter ten opzichte van het commune strafrecht. Dit komt onder meer tot uiting in het uitgangspunt dat strafrechtelijk ingrijpen zoveel mogelijk gericht moet zijn op het positief beïnvloeden van het gedrag, het stimuleren van de ontwikkeling en het heropvoeden en resocialiseren van de jeugdige om recidive in de toekomst te voorkomen. Dit roept de vraag op in hoeverre deze pedagogische benadering een weerslag heeft op de functie van de voorlopige hechtenis in de specifieke context van het Nederlandse jeugdstrafrecht.

Voorop moet worden gesteld dat de pedagogische benadering in het jeugdstrafrecht in beginsel niets af doet aan het dwangmiddelkarakter van de voorlopige hechtenis. Ook in het jeugdstrafrecht wordt de toepassing van de voorlopige hechtenis gelegitimeerd en begrensd door het strafvorderlijk kader van artikel 67 en 67a Sv. Voorts is de onschuldpresumptie onverkort van kracht. Dit betekent dat de voorlopige hechtenis ook in het jeugdstrafrecht slechts kan worden ingezet als strafvorderlijk dwangmiddel om – kort gezegd – het acute gevaar te af te wenden dat de verdachte gedurende het proces de waarheidsvinding belemmert, vlucht, recidiveert of dat maatschappelijke onrust ontstaat. Voor wat betreft de door de wetgever gerechtvaardigd geachte doelstellingen van de voorlopige hechtenis is er derhalve geen verschil tussen het jeugdstrafrecht en het commune strafrecht.

Niettemin lijkt de wetgever in jeugdstrafzaken wel een jeugdspecifieke invulling van de voorlopige hechtenis voor ogen te hebben. Dit komt naar voren in de wettelijke regeling van de tenuitvoerlegging van de voorlopige hechtenis in jeugdstrafzaken, alsook van de voorwaardelijke schorsing daarvan. Zo weerspiegelt de Nederlandse wetgeving een extra terughoudend-

182 Het is de vraag of een dergelijk absoluut onderscheid tussen de tenuitvoerlegging van de voorlopige hechtenis en de schorsing daarvan onder bijzondere voorwaarden in het kader van artikel 27 Sr gerechtvaardigd kan worden. Dit blijkt wel uit de situatie dat huisarrest thans wel met de op te leggen straf wordt verrekend in het geval dit op grond van artikel 493, derde lid Sv als modaliteit van voorlopige hechtenis is bevolen, maar niet indien dit in de vorm van een locatiegebod op grond van artikel 493, zesde lid Sv jo. artikel 27, eerste lid, onder 4° BTJ als bijzondere voorwaarde aan de schorsing is verbonden. Zie hierover: Van den Brink 2013, p. 284.

183 Dit komt terug in de lagere rechtspraak. Zo zijn er meerdere uitspraken voorhanden waarin de rechter bij de straftoemeting rekening houdt met het elektronisch toezicht dat is toegepast in het kader van de schorsing van de voorlopige hechtenis. Zie o.m.: Rb. Leeuwarden 16 februari 2006, ECLI:NL:RBLEE:2006:AV2004; Rb. Roermond 16 april 2004, ECLI:NL:RBROE:2004:AR2602, aangehaald in: Schuyt 2016.

heid om de voorlopige hechtenis van jeugdigen (in een justitiële omgeving) ten uitvoer te leggen en een streven om op een pedagogische wijze invulling te geven aan de tenuitvoerlegging. Dit komt allereerst tot uitdrukking in artikel 493, eerste lid Sv, dat voorschrijft dat de rechter die de voorlopige hechtenis van een minderjarige verdachte beveelt ambtshalve gehouden is om na te gaan of de tenuitvoerlegging van dat bevel kan worden geschorst, waarmee eventueel voorkomen kan worden dat de minderjarige in een justitiële jeugdinrichting terecht komt. Indien schorsing niet aan de orde is, voorziet het voorschrift van artikel 493, derde lid Sv in een expliciete wettelijke basis om de voorlopige hechtenis van jeugdigen op een niet-justitiële plaats ten uitvoer te leggen, zoals de ouderlijke woning, alsook om de voorlopige hechtenis in de vorm van nachtdetentie ten uitvoer te leggen, waardoor de jeugdige overdag naar zijn eigen school kan blijven gaan.

Voorts heeft de wetgever, zoals nader zal blijken in de volgende subparagrafen, voor de invulling van de tenuitvoerlegging van de voorlopige hechtenis in de justitiële jeugdinrichting, evenals voor de invulling van de schorsing onder voorwaarden, duidelijk een pedagogische invalshoek voor ogen.

4.5.1 De justitiële jeugdinrichting: beveiliging, opvoeding en resocialisatie

Voor zover de voorlopige hechtenis in een justitiële jeugdinrichting ten uitvoer wordt gelegd, schrijft artikel 2, tweede lid Bjj uitdrukkelijk voor dat – met handhaving van het karakter van de maatregel¹⁸⁴ – het verblijf aldaar wordt aangewend voor de opvoeding van de jeugdige en zoveel mogelijk dienstbaar wordt gemaakt aan de voorbereiding op diens terugkeer in de maatschappij.¹⁸⁵ In dit voorschrift zijn volgens de wetsgeschiedenis drie doelstellingen van het verblijf in een justitiële jeugdinrichting te onderscheiden: beveiliging, opvoeding en resocialisatie.¹⁸⁶ De beveiligingsdoelstelling heeft betrekking op de beveiliging van de maatschappij tegen “het risico van herhaling van een ernstig misdrijf of anderszins onmaatschappelijk gedrag”, hetgeen verwezenlijkt wordt door de insluiting van de jeugdige in kwestie.¹⁸⁷ De resocialisatiedoelstelling houdt voorts in dat de jeugdige tijdens zijn verblijf moet worden voorbereid op diens terugkeer in de samenleving. Dit dient tot uitdrukking te komen in het programma in de inrichting en in de benadering van de jeugdige door het personeel van de inrichting, evenals in het streven dat de minderjarige contacten blijft onderhouden met perso-

184 In artikel 2, tweede lid Bjj wordt gesproken van ‘maatregel’. Hieronder moet, ingevolge artikel 1, aanhef en onder q Bjj, ook de voorlopige hechtenis worden verstaan.

185 Zie hierover o.m.: Liefwaard 2005; Boendermaker & Uit Beijerse 2008; Liefwaard & Bruning 2014(a), p. 337-358.

186 *Kamerstukken II 1997-1998*, 26 016, nr. 3, p. 15.

187 *Ibid.*

nen en instellingen buiten de inrichting.¹⁸⁸ Bij het verlenen van vrijheden aan deze minderjarigen moet echter wel rekening worden gehouden met de veiligheid van de samenleving en de belangen van slachtoffers en nabestaanden.¹⁸⁹

Tot zover is er weinig verschil met de doelstellingen van een verblijf in justitiële instelling voor volwassenen; ook daar staan beveiliging en resocialisatie centraal.¹⁹⁰ Het onderscheid is evenwel gelegen in de opvoedingsdoelstelling van het verblijf in een justitiële jeugdinstelling. Deze brengt mee dat zowel het aanbod van activiteiten in de inrichting als de begeleiding van de jeugdige gedurende zijn verblijf in het teken dienen te staan van zijn ontwikkeling naar volwassenheid.¹⁹¹ Daar waar bij de tenuitvoerlegging van vrijheidsbeneming van volwassenen het “werken aan de toekomst” centraal staat, spreekt de wetsgeschiedenis bij jeugdigen van een “dubbele taak”, te weten het “door opvoeding werken aan diens toekomst.”¹⁹² De wetgever lijkt met het opnemen van de opvoedingsdoelstelling in artikel 2, tweede lid Bjj aldus een pedagogische invulling te geven aan de eveneens in deze bepaling neergelegde resocialisatiedoelstelling van de tenuitvoerlegging van vrijheidsbeneming van jeugdigen: tijdens het verblijf van de jeugdige in een justitiële jeugdinstelling dient door middel van opvoeding te worden gewerkt aan diens toekomst buiten de inrichting. Deze doelstelling wordt nader uitgewerkt in artikel 24 van het Reglement justitiële jeugdinstellingen (Rjj), dat voorschrijft dat justitiële jeugdinstellingen zorg dragen voor een veilige omgeving voor en een menswaardige bejegening van de jeugdige, bijdragen aan een beter sociaal functioneren van de jeugdige door middel van een verplicht gesteld pedagogisch dagprogramma en individueel behandelprogramma, alsook aan een goede voortgang van de rechtsgang. Hiermee wordt beoogd de kans op ontsporing van de jeugdige na diens terugkeer in de maatschappij te verminderen.

In de literatuur is door Reijntjes echter met bevreemding geconstateerd dat artikel 2, tweede lid Bjj geen onderscheid maakt tussen jeugdigen die zijn veroordeeld tot jeugddetentie of een PIJ-maatregel en jeugdige verdachten die in afwachting van hun proces op titel van voorlopige hechtenis in een justitiële jeugdinstelling verblijven.¹⁹³ Hij werpt de vraag op waar de gemeenschap het recht vandaan haalt om een jeugdige ‘op te voeden’, terwijl nog niet is komen vast te staan dat hij iets heeft misdaan.¹⁹⁴ In de Memorie van Toelichting stelt de wetgever zich daarentegen op standpunt dat de

188 *Ibid.*, p. 16.

189 Artikel 2, tweede lid, derde volzin Bjj.

190 Vgl. artikel 2, tweede lid Penitentiaire beginselenwet (Pbw).

191 *Kamerstukken II 1997-1998*, 26 016, nr. 3, p. 16.

192 *Ibid.*

193 Reijntjes 2006, p. 267.

194 Ook stelt Reijntjes dat de toepassing van “therapieën en therapie-achtige activiteiten” tijdens het verblijf in voorlopige hechtenis slechts gerechtvaardigd kan zijn indien de jeugdige hiermee instemt en, indien de jeugdige de leeftijd van zestien jaar nog niet heeft bereikt, ook zijn ouders hiermee instemmen. Zie: *Ibid.*

Staat een algemene verplichting tot opvoeding van minderjarigen heeft, bij uitstek in situaties waarin deze niet onder de hoede van hun ouders zijn en in een inrichting zijn ondergebracht.¹⁹⁵

4.5.2 Gedragsbeïnvloeding door schorsingsvoorwaarden

De door de wetgever beoogde jeugdspecifieke invulling van de voorlopige hechtenis in jeugdstrafzaken komt eveneens naar voren in de regeling van de bijzondere schorsingsvoorwaarden die voor de tenuitvoerlegging van de voorlopige hechtenis van jeugdigen in de plaats kunnen worden gesteld. Daar waar de wetgever schorsingsvoorwaarden van oudsher beschouwt als middelen die kunnen worden ingezet ter verwezenlijking van dezelfde doelstellingen als waarvoor de voorlopige hechtenis is bevolen – waarmee schorsingsvoorwaarden dus zuiver fungeren als alternatief voor voorlopige hechtenis – lijkt de wetgever bij de codificatie van de bijzondere schorsingsvoorwaarden in jeugdstrafzaken gedragsbeïnvloeding van de minderjarige verdachte centraal te hebben gesteld.¹⁹⁶ Dit blijkt duidelijk uit de Memorie van Toelichting, waarin wordt gesteld dat de codificatie van de schorsingsvoorwaarden tegemoet komt aan de “behoefte aan verruiming van de mogelijkheden om in de fase van de voorlopige hechtenis, vooruitlopend op een veroordeling door de rechter, alvast te kunnen starten met een vorm van gedragsbeïnvloeding evenals aan een duidelijke wettelijke grondslag daarvoor.”¹⁹⁷ Volgens de wetgever sluit vroegtijdige gedragsbeïnvloeding van de jeugdige verdachte aan bij de pedagogische, op (her)opvoeding gerichte aanpak in het Nederlandse jeugdstrafrecht, waarmee recidive moet worden voorkomen.¹⁹⁸

Wel toont de wetgever zich bewust van het belang om de grenzen die de onschuldpresumptie in dit kader stelt te eerbiedigen. Zo wordt benadrukt dat de invulling van de voorlopige hechtenis geen overwegend bestraffend karakter mag hebben of anderszins op een veroordeling vooruit mag lopen. Ook moet strafrechtelijk ingrijpen in de voorfase van het strafproces in duur en zwaarte beperkt zijn.¹⁹⁹ Om deze redenen sluit de wetgever het als schorsingsvoorwaarde opleggen van overwegend punitieve interventies, zoals de

195 *Kamerstukken II 1997-1998*, 26 016, nr. 3 (MvT), p. 16. In dit kader wordt door de wetgever gewezen op de verplichting die voortvloeit uit artikel 19 IVRK, inhoudende dat de Staat “alle passende wettelijke en bestuurlijke maatregelen en maatregelen op sociaal en opvoedkundig gebied” neemt ten einde “het kind te beschermen tegen alle vormen van lichamelijk of geestelijk geweld, letsel of misbruik, lichamelijke of geestelijke verwaarlozing of nalatige behandeling, mishandeling of exploitatie, met inbegrip van seksueel misbruik.”

196 Zie hierover: Uit Beijerse 2009.

197 *Kamerstukken II 2005-2006*, 30 332, nr. 3, p. 14. De nadruk op gedragsbeïnvloeding komt ook uitdrukkelijk naar voren in de formulering van de restcategorie in artikel 27, eerste lid, onder 9° BTJ: “andere bijzondere voorwaarden, het gedrag van de jeugdige betreffende”.

198 *Ibid.*, p. 1.

199 *Ibid.*, p. 14.

werkstraf of een lang en zwaar behandelprogramma, uitdrukkelijk uit. Leerprojecten en toepassingsvarianten van Intensieve Traject Begeleiding (ITB) zijn wel als schorsingsvoorwaarde toegestaan, mits deze beperkt zijn in duur en geen punitieve elementen bevatten.²⁰⁰ Volgens de wetgever stuit het niet op juridische bezwaren dat met het stellen van schorsingsvoorwaarden, naast het voorkomen van recidive op korte termijn, ook positieve effecten voor de langere termijn worden nagestreefd, zoals het aanleren van sociale vaardigheden en het aanbrengen van structuur in het leven van de jeugdige.²⁰¹ Verder wijst de wetgever erop dat slechts bijzondere voorwaarden aan de schorsing kunnen worden verbonden voor zover de jeugdige verdachte hiermee instemt. Dit instemmingsvereiste moet voorkomen dat de impressie ontstaat dat de jeugdige verdachte als veroordeelde wordt behandeld.²⁰² Tot slot benadrukt de wetgever dat de verruiming van de mogelijkheden voor gedragsbeïnvloeding tijdens de fase van de voorlopige hechtenis niet tot gevolg mag hebben dat het zwaartepunt van de strafrechtelijke reactie verschuift naar de voorfase van het strafproces; het uitgangspunt blijft dat de strafrechtelijke reactie zijn basis vindt in een veroordeling waarmee de schuld van de minderjarige in rechte is vastgesteld.²⁰³

Desalniettemin is in de literatuur stevige kritiek geuit op de sterke nadruk op gedragsbeïnvloeding in de regeling van de schorsingsvoorwaarden voor minderjarige verdachten. Zo heeft Uit Beijerse gesteld dat gedragsbeïnvloeding als zodanig geen grondslag mag zijn voor het verbinden van bijzondere voorwaarden aan de schorsing van de voorlopige hechtenis.²⁰⁴ Volgens haar kunnen schorsingsvoorwaarden, gelet op de onschuldpresumptie, slechts gerechtvaardigd worden op basis van het subsidiariteitsbeginsel.²⁰⁵ In deze benadering mogen schorsingsvoorwaarden enkel strekken tot verwezenlijking van de strafvorderlijke doelstellingen van het onderliggende bevel tot voorlopige hechtenis.²⁰⁶

4.5.3 Commune doelstellingen, een pedagogische aanpak

In het voorgaande is duidelijk geworden dat de wetgever primair terughoudendheid voor ogen heeft als het gaat om (de tenuitvoerlegging van) voorlopige hechtenis van minderjarige verdachten. Mocht tenuitvoerlegging van voorlopige hechtenis desalniettemin onvermijdelijk zijn, dan beoogt de wetgever dat hier op een pedagogische wijze invulling aan wordt gegeven.

200 *Ibid.*

201 *Ibid.*

202 *Ibid.* Het is evenwel twijfelachtig of van volledig vrije instemming sprake is als niet-instemmen met de schorsingsvoorwaarden tot gevolg heeft dat de verdachte in een justitiële jeugdinrichting wordt geplaatst of dat het verblijf aldaar wordt verlengd. Vgl. Van den Brink 2013, p. 286.

203 *Kamerstukken II* 2005-2006, 30 332, nr. 3, p. 16.

204 Uit Beijerse 2009, p. 314-325. Zie ook: Van den Brink 2012, p. 8-9.

205 *Ibid.*

206 *Ibid.* Vgl. *Kamerstukken II* 1913-1914, 286, nr. 3, p. 84. Zie ook paragrafen 4.3 en 4.4.3.2.

Een dergelijke pedagogische benadering komt eveneens naar voren in de visie van de wetgever op de invulling van de schorsing onder voorwaarden. Hierbij manoeuvreert de wetgever zich langs de grenzen die de onschuld-presumptie aan de toepassing van de voorlopige hechtenis stelt. Vooral in de regeling van de schorsingsvoorwaarden worden deze grenzen wel behoorlijk opgezocht doordat de wetgever gedragsbeïnvloeding van de jeugdige centraal lijkt te stellen. Hiermee lijkt de wetgever af te wijken van het uitgangspunt dat de toepassing van de voorlopige hechtenis – alsook de voorwaardelijke schorsing daarvan – dient te strekken tot verwezenlijking van de strafvorderlijke doelstellingen die voortvloeien uit artikel 67a Sv. Toch stelt de wetgever dat van dit uitgangspunt niet wordt afgeweken, daar de beoogde positieve gedragsbeïnvloeding van de jeugdige primair strekt tot het voorkomen van recidive, hetgeen volgens de wetgever een gerechtvaardigde doelstelling van de voorlopige hechtenis betreft. De wetgever projecteert gedragsbeïnvloeding derhalve als *middel* en niet als doel op zich. Dit sluit aan bij de lijn die door de wetgeschiedenis loopt, waarin de wetgever geen jeugdspecifieke gronden c.q. doelen voor voorlopige hechtenis in de wet heeft willen opnemen en zich dus ook voor wat betreft de voorlopige hechtenis van minderjarigen vasthoudt aan het strafvorderlijke kader van artikel 67a Sv. Aldus kan op basis van de wettelijke regeling van de voorlopige hechtenis van minderjarigen en de daaraan ten grondslag liggende wetgeschiedenis, worden geconcludeerd dat het (juridische) verschil tussen de voorlopige hechtenis in het commune strafrecht en in het jeugdstrafrecht niet zozeer zijn gelegen in de doelstellingen van de voorlopige hechtenis als zodanig, doch veeleer in de wijze waarop deze doelen worden nagestreefd.

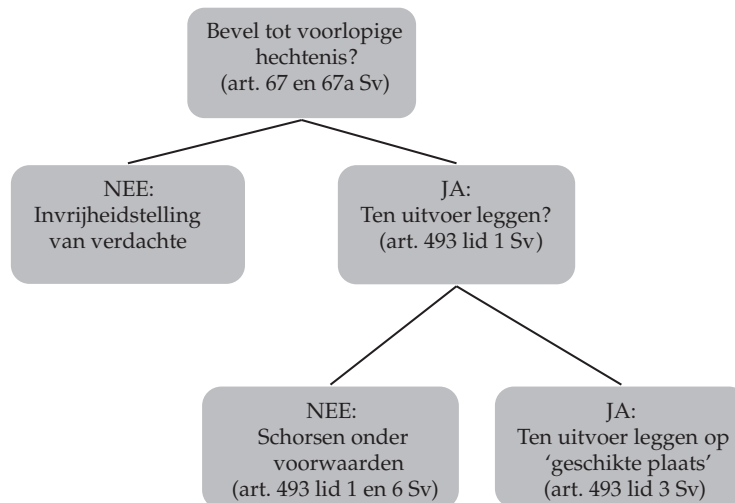
4.6 TOT BESLUIT: HET WETTELIJKE KADER EN DE ‘TWEELAGIGE’ VOORLOPIGE HECHTENISBESLISSING²⁰⁷

Nu het wettelijke kader van de voorlopige hechtenis van minderjarigen in de voorgaande paragrafen uitvoerig is beschreven, wordt dit hoofdstuk afgesloten met een korte reflectie op de implicaties van de systematiek van de wettelijke regeling voor de rechterlijke beslissing over de voorlopige hechtenis van minderjarigen, waarmee de focus terugkeert naar het centrale thema van het onderhavige onderzoek. Op basis van het voorgaande kan worden geconstateerd dat de systematiek van het wettelijke kader met zich brengt dat in de rechterlijke besluitvorming over de toepassing van voorlopige hechtenis ten aanzien van een minderjarige verdachte twee beslissingen kunnen worden onderscheiden: de ‘bevelsbeslissing’ en de ‘tenuitvoerleggingsbeslissing’ (zie figuur 4.1).

207 Deze ‘tweelagigheid’ van de rechterlijke besluitvorming inzake voorlopige hechtenis in jeugdzaken is lopende het onderhavige onderzoek al eens gepresenteerd in Van den Brink & Liefwaard 2014.

De *bevelsbeslissing* ziet op het al dan niet bevelen van de voorlopige hechtenis. Deze beslissing wordt, evenals in het commune strafrecht, ingekaderd door de voorwaarden voor toepassing van voorlopige hechtenis als neergelegd in artikel 67 en 67a Sv en de termijnen voor inbewaringstelling en gevangenhouding zoals neergelegd in artikel 64, eerste lid en 66, eerste en derde lid Sv. In het geval dat een rechter besluit de voorlopige hechtenis van een minderjarige verdachte te bevelen, is de rechter vervolgens gehouden een *tenuitvoerleggingsbeslissing* te nemen. Het jeugdspecifieke artikel 493, eerste lid Sv schrijft immers voor dat een rechter die de voorlopige hechtenis van een jeugdige verdachte beveelt ambtshalve nagaat of de tenuitvoerlegging van dit bevel, hetzij onmiddellijk, hetzij na een bepaald tijdsverloop, kan worden geschorst, eventueel onder bijzondere voorwaarden (art. 493, zesde lid Sv jo. art. 27, eerste lid BTJ). Indien de rechter besluit niet te schorsen, dient hij te besluiten op welke plaats en op welke wijze de voorlopige hechtenis ten uitvoer wordt gelegd (vgl. art. 493, derde lid Sv).

Deze 'tweelagige' structuur van de voorlopige hechtenisbeslissing zal in hoofdstuk 7 worden aangehouden om de bevindingen van het uitgevoerde empirische onderzoek naar rechterlijke besluitvorming in de voorlopige hechtenispraktijk van minderjarigen overzichtelijk weer te geven. In dat hoofdstuk zal overigens nog moeten blijken in hoeverre rechters in de praktijk daadwerkelijk deze structuur volgen bij het nemen van beslissingen over de voorlopige hechtenis van minderjarigen verdachten.



Figuur 4.1: 'Tweelagige' voorlopige hechtenisbeslissingen

